

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRK OCAKLARINDA BEDEN EĞİTİMİ SPOR FAALİYETLERİ (1923-1931)

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS ACTIVITIES IN TURKISH OCAK'S IN THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC (1923-1931)

Günver GÜNEŞ*

Geliş Tarihi/Received:08.12.2023

Kabul Tarihi/Accepted:30.12.2023

GÜNEŞ, Günver (2024), "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocaklarında Beden Eğitimi Spor Faaliyetleri (1923-1931)", Belgi Dergisi, S.27, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2024/1, ss. 19-43.

Öz

Türk Ocakları İmparatorluktan milli devlete geçiş dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve rejimin yerleşme sürecinde önemli bir rol oynayan, yakın dönem Türkiye tarihine damgasını vurmuş önemli kurumlardan biridir. I. Dünya Savaşı sonunda işgal güçleri tarafından kapatılan Ocaklar Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeniden örgütlenmiş, 1930'ların başında 250 şubesi ve 30.000 üyesiyle ülke sathına yayılmış güçlü bir kuruluş haline gelmiştir. Cumhuriyet kadroları kurtuluştan sonra spor politikalarını belirlerken ilk ulusal spor örgütü Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, spor kulüpleri, okullar ekseninde oluşmuştur. Devletin el yordamıyla Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının kısıtlı olanakları ile yürütmeye çalıştığı spor faaliyetleri Türk Ocakları şubeleri eli ile yaygınlaştırılmıştır. Gecikmiş olsa da spor konusunda ilk ciddi kararlar 1926 kurultayında şekillenmeye başlamıştır. 1926 yılını takip eden süreçte Ocakların spor faaliyetleri planlı programlı bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Türk Ocakları atıcılık, binicilik, güreş gibi geleneksel sporlarının yanında, tenis, futbol, voleybol, basketbol, eskrim, boks ve deniz sporları gibi modern sporların ülkede tanıtılması, benimsetilmesi, gelişmesi için çaba göstermiştir. 1930 yılında 44 Ocakta spor teşkilatının olduğunu biliyoruz. Türk Ocakları'nda beden terbiyesi ve spora dair çeşitli konferanslar, söyleşilerin düzenlendiği, Türk Yurdu dergisinde gençlerin spor yapımlarıyla milletine yararlı olabilecekleri vurgulandığı görülmektedir. Ocak şubelerini herbirinin spor sahası olmasa da yerel yönetimlerin desteği ile başta futbol, atletizm, voleybol ve tenis sahalarına sahiptiler. Faaliyet gösterdiği 1923-1931 yıllarında Türk Ocakları hükümet, TİCİ, eğitim kurumları dışında cumhuriyetin ilk yıllarında sporun toplumun en ücra köşelerine ulaştırılmasında, desteklenmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma da Türk Ocaklarının basın, Türk Yurdu, Spor Alemi dergileri, Cumhuriyet Arşivi ve literatür taramasıyla Cumhuriyetin ilk yıllarında sporun gelişimi için verdiği katkılar anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ocakları, Beden Eğitimi, Spor, Türk Yurdu, CHP.

*Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, ggunes65@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-4255-5288>).

Abstract

The Turkish Ocaks is one of the important institutions that played an important role in the transition period from the Empire to the national state and in the establishment of the Republic of Türkiye and the establishment of the regime, and has left its mark on the history of Türkiye in the recent period. Closed down by the occupation forces at the end of World War I, the Ocaks were reorganized after the War of Independence, and by the early 1930s had become a powerful organization with 250 branches and 30,000 members spread across the country. While the Republican cadres determine sports policies after the liberation, the first national sports organization is formed around the Alliance of Turkish Training Associations, sports clubs and schools. Sports activities, which the state tried to carry out with the limited means of the Turkish Training Associations Alliance, were made widespread through the branches of the Turkish Ocaks. Although delayed, the first serious decisions on sports began to take shape in the 1926 congress. In the period following 1926, the sports activities of the Ocaks began to be carried out in a planned and programmed manner. In addition to traditional sports such as shooting, horseback riding and wrestling, the Turkish Ocaks made efforts to introduce, adopt and develop modern sports such as tennis, football, volleyball, basketball, fencing, boxing and sea sports in the country. In 1930, we know that 44 Ocak had a sports organization. It is seen that various conferences and interviews on physical education and sports were organized in the Turkish Ocaks, and in the Türk Yurdu magazine, it was emphasized that young people could be useful to their nation by doing sports. Although not all branches of the January branches had sports fields, they had football, athletics, volleyball and tennis fields with the support of local administrations. During the years 1923-1931, the Turkish Ocaks played an important role in bringing sports to the remotest corners of the society, supporting and developing it in the first years of the republic, apart from the government, TICİ, and educational institutions. This study will try to explain the contributions of the Turkish Ocaks to the development of sports in the early years of the Republic through the press, Türk Yurdu, Spor Alemleri magazines, Cumhuriyet Archive and literature review.

Keywords: *Turkish Ocaks, Physical Education, Sports, Türk Yurdu, CHP.*

Giriş

Türk Ocakları İmparatorluktan milli devlete geçiş dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve rejiminin yerleşmesinde önemli rol oynayan yakın tarihe damgasını vurmuş önemli bir sosyo-kültürel kurum olarak dikkati çekmektedir. Resmi olarak faaliyete başladığı 1912 yılından CHF'na katıldığı 1931 yılına kadar pek çok çalkantıların yaşandığı bir dönemde Ocaklar önemli işlevleri yerine getirdiler. Bu çarpıcı gerçeğe rağmen Türk Ocakları şubeler boyutunda ve şubelerin çalışmaları konusunda birkaç tez çalışması, çok az makale, kitap, kitap bölümü dışında araştırmacılardan yeterli ilgiyi görebilmiş değildir.¹

Birinci Dünya Savaşını Osmanlı Devleti'nin kaybetmesi üzerine faaliyetlerine ara veren Türk Ocakları, Millî Mücadele döneminde yararlılıklar göstermiş, kurtuluştan sonra çalışmalarına yeniden devam etmiştir. Türk Ocakları'nın yeni örgütlenmesi Nisan 1924'te yapılan kurultayda oluşturuldu. Kabul edilen Ocak yasasına göre; etkinlik yürütülecek coğrafi alan bütün Türkler arasında diye belirlenir ve ulusal bilincin güçlendirilmesi, Türk kültürünün meydana çıkarılması, uygarlığın ve sağlık bilgisinin ilerletilmesi ve ulusal bir ekonominin getirilmesi amaç edinilir. Ocak siyasete karışmayacaktır. Nisan 1924'te, yeni yasayı oluşturan Kurultay'ın toplandığı sırada, Türk Ocakları örgütlenmesinde 71 şube bulunuyordu. 1931'de, ocaklar kapatıldığı sırada, şube sayısı 267'ye, üye sayısı da 32.000'e çıkmıştı. Aynı süre zarfında Ocakların bütçesi 6.900 lirada 1.500.000 liraya çıkmıştı. Ayrıca, 1925'ten önce ve sonra açılan şubelerin coğrafi dağılımı farklılık göstermektedir. 1925'ten önce Anadolu'nun batısında, özellikle de Ege Bölgesi'nde yoğunlaşan Ocakların, 1925-1931 döneminde ise doğuda; Trabzon-Adana hattının doğusunda kalan bölgede olması ilginç bir noktadır.² Kapatıldığı 1931 yılında sayıları 267'ye ulaşmış olan Türk Ocağı şubelerinin bir taraftan nitelik, yapı, karakter itibarıyla özelliklerinin, diğer taraftan Türk Devriminin önemli aşamalarında rolünün ne olduğu, bölgelerin sosyal, kültürel, ekonomik yapısına etkileri ciddi araştırmalara konu olacak niteliktedir. Bu çalışmada Türk Ocaklarının genel merkez ve şubeleri boyutunda spor faaliyetlerine yer verilecektir. Genel Türk Ocağı araştırmalarında üzerinde fazlaca durulmayan bu alan ile ilgili spesifik çok fazla ayrıntıya yer verilmeyen sadece birkaç makale ve bildiri göze çarpmaktadır.³ Oysa cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Ocaklarının hem şube hem de üye sayısı itibarıyla Türkiye cumhuriyetinin en örgütlü derneklerden biri olduğu ve hedef kitlesinin gençlik olarak belirlendiği göz önünde bulundurulursa bu alanda yapılacak daha zengin araştırmalara gereksinim olduğu ortaya çıkacaktır.

1 Daha önce Türk Ocakları ile ilgili yapılmış olan akademik çalışmalar Merkez Türk Ocağı bakişli makro araştırmalardır. Bu çalışmalarda Türk Ocaklarının şubeleri ve alanda gösterdikleri faaliyetlere kısmen ya da genel hatları ile değinilmiştir. Bkz. Yusuf Sarınoy, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)* İstanbul 1994. Kurultay dönemlerine ağırlık verilerek yapılan bir çalışma için Bkz. Füsün Üstel, İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), İstanbul 1997. Modernleşme ve Milliyetçilik bağlamında ideolojik yaklaşımlar çerçevesinde bir değerlendirme için Bkz. Yusuf Bayraktutan, *Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları*, İstanbul 1999, Cumhuriyet devrimleri süreci için bkz; İbrahim Karaer, *Türk Ocakları ve Türk İnkılâbı*, Ankara 1992

2 François Georgeon, "Kemalist Dönemde Türk Ocakları (1923-1931)", *Osmanlı Türk Modernleşmesi (1900-1930)*, (Çev.Ali Berktoy), 9. Baskı, İstanbul 2009, s. 43-44.

3 Bunlardan biri 2019'da sunulmuş bir bildiridir. Bkz; Mehmet Şahingöz, Tekin Ünal, "Türk Ocaklarının Spor'a Bakışı ve Faaliyetleri", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları III*, Edit: Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kırgızistan Manas Üniversitesi Yayını No: 307, Bişkek 2019, s.541-550. Bu bildiri dışında iki makale dikkat çekicidir. Makalelerden biri Sevda Korkmaz, Turgay Biçer, Erken Cumhuriyet Döneminde "Türk Ocakları" ve Spor, İstanbul Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi, C.8, S.2, İstanbul 2018, s.77-87. Halkevi bağlantılı bir başka makale ise bkz; Nurullah Candan, Tanju Bağırhan, "Türk Ocaklarından Halkevlerine: Türkiye'de Sporun Erken Dönem Öyküsü", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Temmuz-2010, Ankara, 2010, s. 17-32.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kurumsal çerçevede Türkiye’de spor faaliyetlerini yönlendirecek tek oluşum göze çarpıyordu. 22 Mayıs 1922 tarihinde tüzel kişilik kazanan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı 14 Temmuz 1922 tarihinde Büyük Taarruz hazırlıklarının yapıldığı bir süreçte 16 kulübün bir araya gelmesiyle ilk genel kurulunu gerçekleştirmiş, heyet-i merkeziyesini seçip dâhili nizamnamesini hazırlayıp, onaylayarak Türk sporunun temellerini atmıştır.⁴

TİCİ 31 Temmuz’da gerçekleşen ilk toplantısında Ali Sami (Yen) Bey’i başkanlığa seçmiş,⁵ kısa bir süre sonra başta futbol, güreş ve atletizm federasyonları olmak üzere kuruluş sürecini tamamlamıştır. TİCİ cumhuriyet kurulmadan Türkiye’nin çok kulüplü, çok sporlu resmi spor örgütü olmuştur.⁶ 28 Ağustos 1922 tarihinde Selim Sırrı (Tarcan) Bey Milli Olimpiyat Komitesinin altyapısını hazırlayacak olan Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti’nin (TMOC) kurulmasını sağlamıştır.⁷ Türkiye’de resmi karşılaşmaları, spor turnuvalarını TİCİ programlamış, sporu düzene sokmuştur. Atatürk döneminde hükümet programları, yasal düzenlemeler, parti tüzük ve programlarında, TBMM faaliyetlerin de spora yer verilmiş, yabancı uzmanlardan da yararlanarak sporun geliştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır. Böylelikle sporun ülke genelinde yayılmasının önü açılmıştır.⁸ Gençliğin spor etkinlikleri okul programları üzerinden gerçekleştirilirken, sıradan insanların, heveslilerin, meraklıların sporla buluşabileceği tek adres kalıyordu. Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyeti’ne intikal eden Türk Ocakları. Böyle bir yükümlülüğünün olduğuna dair resmi bir belgeye ya da kayda rastlamadık. Görünen o ki ocaklar bu işi gönüllü bir şekilde gerçekleştirdiler. En azından 1926 kurultayına kadar. 1926 yılından itibaren spor faaliyetlerini planlı, programlı bir şekilde kapatıldığı 1931 yılına kadar sürdürdüklerini ifade etmek mümkün.

1-II. Meşrutiyetten Cumhuriyete Türk Ocakları Kurultay ve Genel Merkez Raporlarında Spor ve Beden Eğitim Faaliyetleri

II. Meşrutiyet döneminde çeşitli idman kulüpleri, bünyelerinde farklı sportif faaliyetlere yer vermiş ve birtakım gruplar teşkil etmiştir. Türkçülük fikir akımının etkisini iyiden iyiye hissettirdiği bu dönemde Türk Gücü, Türk Ocakları, İzciler Ocağı, Osmanlı Güç Dernekleri, Osmanlı Genç Dernekleri gibi dernekler kurulmuş ve türlü sportif faaliyetlere öncülük etmişlerdir.⁹ 1913’te açılan Türk Gücü Derneği, isminden de anlaşılacağı gibi, milliyetçi ve paramiliter bir beden terbiyesi ve sağlık örgütü olarak İstanbul’da kurulmuştur. Dernek İttihatçıların buluşma yeri Divan Yolu’ndaki Türk Ocağı’nda açılmıştı.¹⁰ Türk Gücü hedeflerine ulaşmak için, fenni jimnastikle sporları Osmanlı Devleti’nin her köşesine yaymaya çalışacaktı. Faaliyet alanını oldukça geniş tutan dernek, en küçük yerleşim

4 Harun Özmeden, Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)’nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul 1999, s. 30; İbrahim Kaçmaz, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Malatya 2000, s. 99.

5 *Spor Âlemi Mecmuası*, Sayı: 60, 15 Ağustos 1922, s.22.

6 Kurthan Fişek, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985, s.97.

7 Nuray Özdemir, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 51, Bahar 2013, Ankara 2013, s. 717- 744.

8 Nadir Yurtoğlu, “Atatürk Döneminde Türkiye’de Spor Politikası (1922-1938)”, *Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar*, Edit: İbrahim Yaşar Gök, Faruk Dayı, Nobel Yayıncılık, Ankara 2020, s. 35.

9 Şahingöz- Ünal, *a.g.m*, s. 543.

10 Sanem Yamak Ateş, *Asker Emlaklar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi’nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim Paramiliter Gençlik Örgütleri*, İletişim Yay., İstanbul 2012, s.143.

birimlerine kadar beden terbiyesi ve sporu götürmeyi amaçlamıştır.¹¹ Türk Gücü, kısa süre sonra Türk Ocakları bünyesinde faaliyet gösteren militer yapıya sahip bir idman kulübüne dönüşmüştür.¹² Türk Ocaklarının II. Meşrutiyet döneminde spor konusunda çok aktif olamamasının en önemli sebebi ocakların bu konuyu bünyesine aldığı derneklere havale etmiş olmasıdır.

Türk Ocakları şubeleri içinde yalnızca İstanbul ve İzmir’de spor faaliyetleri göze çarpmaktadır. İstanbul Türk Ocağı sporla Anadolu halkını ruhen yüceltmek, bedenlen güçlü bir millet yaratmak hedefini gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.¹³ Kuruluşunun ardından jimnastik ve beden eğitimi konusunda ülkenin en yetenekli kişisi Selim Sırrı Bey (Tarcan) tarafından İstanbul Türk Ocağı’nda uygulamalarıyla birlikte beden eğitimi konferansları gerçekleştirilmiştir. Belirtilen konferansların dışında İstanbul Türk Ocağı sportif faaliyetlere de önem vermiştir.¹⁴ I. Dünya savaşı yıllarında İstanbul Türk Ocağı spor faaliyetlerini yürütmek amacıyla bir terbiye-i bedeniye salonu, sporcuların soyunma kısmı ile ders verilecek bir alan, bir de oyun oynamak için hazırlanmış oyun alanına sahip bulunuyordu. Salonunda belirli zaman aralıklarında jimnastik hareketleri, eskrim, boks karşılaşmaları yapılmıştır. İzmir’de ise Türkler arasında spor etkinliklerinin Türk Ocağı vasıtasıyla gerçekleştiğini söylersek yanılmış olmayız. İzmir gençliğini bir araya getirerek kendine çekmek isteyen Ocak, kuruluşunun ilk yılı okullar arasında bir futbol turnuvası düzenlemiştir.¹⁵ İzmir Türk Ocağı’nın sportif etkinliği İttihat ve Terakki desteği ile Altay İdmanyurdu Kulübü’nün oluşumunda daha net bir biçimde görülecektir. Şüphesiz bu durum İzmir’in kozmopolit durumu ve Türklerin her alanda olduğu gibi spor alanında da öne çıkmasını hedefliyordu. Altay Spor Kulübü İttihat Terakki, İzmir Valisi Rahmi Bey ve Türk Ocağı’nın destek ve himayesinde 1914 yılında kurulmuştur. Kulübün kuruluşunda imzası bulunan Vasıf (Çınar) Bey hem İzmir Türk Ocağı Spor Kulübü başkanı hem de Altay Spor Kulübü’nün de başkanı olarak görülüyordu.¹⁶ Altay Kulübü, İttihat ve Terakki’nin yerel yöneticileri ile Türk Ocağı arasındaki organik ilişki oldukça dikkat çekicidir. İzmir Türk Ocağı Spor Kulübü’nün adı konusunda “Hilal”, “Ergenekon”, “Altay” isimleri önerilmiş ortaya atılan teklifler arasından Altay ismi uygun görülmüştür.¹⁷ İzmir Türk Ocağı’nın desteğiyle çalışmalarını yürüten Altay Spor Kulübü faaliyetleri ile İzmir’de sporun zenginleşmesine ve gelişimine büyük katkılar sağlamıştır.¹⁸

11 Erol Akcan, İttihat ve Terakki Fırkası’nın Paramiliter Gençlik Kuruluşları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s.112.

12 Günver Güneş, “II. Meşrutiyet Döneminde Spor”, *Osmanlı Tarihi Araştırmaları II, II. Meşrutiyet*, Edit: Saime Selenga Gökgöz, Ahmet Oğuz, Kriter Yayınları, İstanbul 2020, s.270.

13 Uğur Bozkurt, İstanbul Türk Ocağı Kuruluşu ve Faaliyetleri 1912-1931. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Van 2016, s.100-101.

14 *Türk Ocağı Muhasebe Programı*, İstanbul 1330, s. 2-6.

15 *Ahenk*, 27 Mart 1913, Günver Güneş, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Modern Sporların İzmir’e Girişi (1850-1922)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı No:82, İzmir 2012, s. 96.

16 Fehim Kuruloğlu, *Altay Spor Kulübü Tarihi*, Ecem Basın Yay, İzmir 2014, s. 39-43.

17 M. Ali Oral, *Türkiye Futbol Tarihi, 1913-1922*, Cilt:1, Fasikül:2, İstanbul 1954, s.27-28, Günver Güneş, “Osmanlı İmparatorluğunda 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla İzmir’de Futbol”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı:142, Ekim 2005, İstanbul 2005, s. 74.

18 Günver Güneş, “Kurtuluşun Sonra İzmir’in Yeniden Kuruluşunda İzmir Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)”, *Kurtuluş ve Kuruluş’un Sembol Kenti İzmir*, Yay. Haz: Murat Alper Parlak, ATAM Yayını, Ankara 2015, s.391.

Türk Ocakları Genel Merkezinin kuruluş yıllarında sporla yeterince ilgilenmediği derneğin kurucuları tarafından da dile getirilmiştir.¹⁹ 1334 tarihli Türk Ocakları Esas Nizamında tek bir yerde idare heyeti tarafından spor encümeni oluşturulmasından bahsedilmiştir.²⁰ Ocağın spor konusunda asıl büyük atılımı cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. 1924 yılında toplanan Türk Ocakları I. Kurultayında uzmanlar; Türk Ocakları'nda iktisat ve sağlık konularının dışında, spor alanında da çalışma içinde olacağı ifade edilmiştir. Böylelikle spor ve sporla kavramlar ocak kayıtlarında resmi anlamda ilk kez yer almıştır. ²¹ Sporla ilgili olarak 1926 yılında yapılan III. Kurultayda daha somut ifadelerle rastlamaktayız. Nitekim Türk Ocakları'nın şubelerinde sporla beraber, köycülük, irşat ve tenvir, sağlık, temsil, müzik gibi farklı çalışma kollarında faaliyetler gösterilmesi kararlaştırılmıştır.²² Terbiye-i Bedeniye programı ile birlikte spor ve spora yönelik faaliyetler de ilk kez bu kurultayda tanımlanarak, şekil verilmiştir.²³ Türk Ocakları'nın 1926 Mesai Programında sporun yaygınlaştırılması noktasında ocaklardan beklentiler ifade edilmiştir.²⁴

Ocakların hazırlamış olduğu Beden Terbiyesi Programına göre spor ile ilgili olarak spor yapmak için ihtiyaç duyulan salon ve ders yerlerinin tespiti, Ocak programında boks, güreş, eskrim, voleybol, futbol, basketbol, yüzme, kürek, atletizm sporları, esir almaca, hamam kızdı, güvercin taklağı gibi oyunların yer alması istenmiştir. Belirtilen oyunların Ocak alanlarında oyunlar için hazırlanacak yerlerde oynanması uygun görülmüştür. Beden terbiyesi için bedenün çeşitli yerlerinin 40 dakika kadar çalıştırılması, jimnastik faaliyetleri için de alet kullanılmaması ocaklıların vazifesi olarak telakki edilmiştir. Ocaklarda oluşturulacak futbol kulüplerinin müsabakalara katılabileceği, çeşitli temaslarda bulunabileceği belirtilmiş, ocak sporcularının üç ayda bir ocak hekimi tarafından muayene edilmesi de gerekli görülmüştür.²⁵ Türk Ocakları'nın yayın organı Türk Yurdu da sistemli bir şekilde spora yaklaşan ocağa yazıları ve araştırmaları ile destek sağlamıştır. Dergide aylık "Ocak Haberleri" haricinde gençlik ve bedenî terbiyeye dair yazılarda dikkat çekmeye başlamıştır.²⁶

Türk Ocakları'nda spor'un sistemleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla ilgili olarak Selim Sırrı Bey (Tarcan), konuşmalar yapmış, konferanslar vermeye başlamıştır.²⁷ Türk Yurdu dergisindeki yazılarda Türk gençliğinin milli ruh taşımaları yanında fikri terbiye ile beraber sporla da ilgilenmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur.²⁸ Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in hazırlayıp Türk Ocakları Merkezi'ne sunduğu ardından Türk Yurdu'nda yayınlanan "Türk Ocakları ve Bedenî Terbiye" başlıklı raporunda, Çekoslovakya'daki Sokol teşkilatının incelenmesi ve buradan Ocaklar için faydalı dersler çıkarılması gerektiği ve jimnastik programı ile sağlıklı nesiller yetiştirilebileceğini kaydetmiştir.²⁹ Selim Sırrı'nın Türk Ocakları'na önerileri arasında; ekonomik gücü olan şubelerin jimnastik salonu yapmaları, Maarif Vekâleti'nin kurslarında yetişen beden eğitimi öğretmenlerinin nezareti altında

19 Ayşegül Soncu, Kimliklerin İnşasında Kurumsal Dergilerin Rolü: Türk Yurdu ve Ülkü, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara 2012, s.238.

20 *Türk Ocağı Esas Nizamı*, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1334.

21 Üstel, *a.g.e.*, s.147, Korkmaz- Biçer, *a.g.m.*, s.4.

22 *Türk Ocakları Mesai Programı*, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1926.

23 Candan- Bağırhan, *a.g.m.*, s. 22-23, Üstel, *a.g.e.*, s. 225-226.

24 Üstel, *a.g.e.*, s. 220.

25 Korkmaz- Biçer, *a.g.m.*, s.5-6.

26 Candan- Bağırhan, *a.g.m.*, s. 23.

27 *Türk Yurdu*, C.1/121, Ankara 1928, s. 39.

28 Soncu, *a.g.tez.*, s.187-188.

29 Üstel, *a.g.e.*, s. 296.

belirli program çerçevesinde Ocak üyelerine sabah ve akşam jimnastik kursları verilmesiyle yılda bir kez genel merkezin belirlediği bir tarihte “Jimnastik bayramı” gerçekleştirmeleri yer almıştır.³⁰

Yeterli ve belli bir program dâhilinde olmasa da Türk Ocağı şubelerinde düzenlenen konferanslarda da sporun önemi üzerinde durulmuştur. Bu konuda en çok dikkat çeken ve gayret sarfeden isim Selim Sırrı (Tarcan) Bey idi. Terbiye-i Bedeniye Müfettişi olarak Selim Sırrı Bey ocak şubelerine kadar gitmiş ve orada Terbiye-i Bedeniye konulu gençlere ve muallimlere konferanslarını sunmuştur.³¹ Kimi Ocak şubelerinin çıkardığı dergilerde ise zaman zaman sporla ilgili yazılara rastlansa da Türk Ocakları'nın planlı programlı bir spor politikası oluşmamıştır. Sivas Türk Ocağı'nın yayın organı olan Birlik dergisinde daha 1925 yılında Cemal Naci “İdman ve Biz” başlıklı yazısında Ocak gençliğinin farklı spor dallarına önem vermesi gerektiğini belirterek Sivas Türk Ocağı'nda bir spor encümeni oluşturulmasının yararı üzerinde durmuştur.³² Bornova Türk Ocağı'nda da Recai Bey “Spor”, 1928 yılında Ankara Türk Ocağı'nda “Çocuk İdmanları” konulu konferanslar Türk Ocağı üyelerine sunulmuştur.³³ 1929 yılında Dr Şükrü Hazım Bey tarafından İstanbul Türk Ocağı'nda “Beden Terbiyesi”³⁴ 20 Mayıs 1930 tarihinde İzmir Türk Ocağı'nda Matmazel Maring tarafından “Spor ve Edebiyat Dedikoduları”³⁵ 2 Ocak 1931 yılında Ankara Türk Ocağı'nda Vildan Aşir (Savaşır) “Halk Terbiyesi ve Spor” başlıklı konferanslarını Türk Ocağı salonlarında halkla paylaşmışlardır.³⁶ 1931 yılında yapılan Türk Ocakları Olağanüstü Kurultayına sunulan Merkez Heyeti Raporu'nda spor konusunda konferanslar verildiği bu suretle halkın bilgilendirildiği kaydedilmiştir.³⁷

Türk Ocağı'nın sınırlı sayıdaki beden terbiyesi spor konulu konferansı halkın bilgilendirilmesi için yeterli görünmüyordu. Nitekim Türk Ocağı yurt dışındaki gençlik teşkilatlarını ve özellikle Çekoslovakya'da ki Sokol yapılanmasını mercek altına aldı. 1931 tarihinde Spor kongresi murahhaslarına ve zabıtana Çekoslovakya'da ki gençlik teşkilatı olan Sokol'a dair bir film gösterilmiş, Vildan Aşir Bey tarafından Sokol teşkilatı hakkında konferans verilmiştir.³⁸

2-Ocakların Bünyesinde Kurulan Spor Kulüpleri ile Ocakların Himayesi Altındaki Spor Kulüpleri

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Ocakları kuruldukları her yerde kültür-sanat, eğitim, yardım, spor gibi pek çok faaliyette bulunmuştur. Spor etkinlikleri bu faaliyetler içinde halka en çok dokunan, en renkli ve canlı aktivitelerdi. Ocaklar sporu toplumun her kesimine aktaran bir işleve sahip oldular. ³⁹ Türk Ocakları faaliyete geçtiği her yerde spor kulüplerinin kurulmasına ya da var olan kulüplerin ihtiyaçlarının karşılanmasına özel önem vererek bunları destek ve himayesi altına da almıştır.

30 *Türk Yurdu*, C.1/121, Ankara 1928, s. 38-39, Candan- Bağırhan, *a.g.m*, s. 23.

31 Ödemiş Türk Ocağındaki konferansı için bkz; *Anadolu*, 9 Teşrinievvel 1925.

32 Serap Taşdemir, “Sivas Türk Ocağı ve Dergisi: Birlik”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:20, Sayı:58, Ankara 2004, s. 259.

33 Hüseyin Tuncer, Yücel Hacıoğlu, Ragıp Memişoğlu, *Türk Ocakları Tarihi Açıklamalı Kronoloji 1912-1997*, I. Cilt, Türk Yurdu Yayınları No:44, Ankara 1998, s. 293.

34 *Vakit*, 3 Nisan 1929.

35 *Anadolu*, 21 Mayıs 1930.

36 Tuncer- Hacıoğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C.I, s.372.

37 Tuncer- Hacıoğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C I, s.376.

38 Vildan Aşir Türk Ocaklarında ve radyo'da Sokollar üzerine verdiği konferanstan sonra Atatürk kendini aramış ve bazı çalışmalar yapması için hazır olması istenmiştir. Yiğit Akın, *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar, Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2018, s.147.

39 Şahingöz-Ünal, *a.g.m*, s.545.

16 Şubat 1924 tarihinde TİCİ'na bağlı olarak kurulmuş olan Adana Mıntıkası Türk Ocağı spor kulüplerinin gayr-i federe olarak en fazla sayıya sahip olduğu bölge idi. Adana ve çevresinde Adana Türk Ocağı Spor Kulübü, Tarsus Türk Ocağı Spor Kulübü, Mersin Türk Ocağı Spor Kulübü olmak üzere Çukurova bölgesinde Ocaklara ait 3 spor kulübü aktif olarak faaliyet göstermiştir.⁴⁰ Kuruluşunun hemen sonrasında Adana'da, Adana Türk Ocağı Spor Kulübü oluşturulmuş, kulüp hem Adana'da hem de komşu Mersin'de Türk Ocağı takımıyla futbol maçlarına çıkmıştır.⁴¹ Adana Türk Ocağı takımının Adana Sanatkarları'ı 2-0 mağlup etmesi,⁴² Mersin Gençler yurdu ile 1-1 berabere kalması güçlü bir kadrosunun olduğunu gösteriyordu.⁴³ Türk Ocağı Spor kulüpleri arasındaki rekabet oldukça gelişmiş durumdaydı. 1926 yılında Mersin İdman Yurdu, Silifke İdman Yurdu, Adana İdman Yurdu'nun katıldığı Çukurova liginin finalinde Adana İdman Yurdu'nu 1-1 ve 4-1'lik skorlarla geçen Adana Türk Ocağı Spor Kulübü şampiyon olmuştur.⁴⁴ Benzer bir şekilde Adana Türk Ocağı kentte Türkgücü spor takımının kurulmasına da katkı sağlamıştır.⁴⁵

Afyon'da ise Türk Ocağı'nın desteğinde Cumhuriyetin ilk yıllarında Yıldırım İdman Spor Kulübü açılmış spor faaliyetleri bu kulüp üzerinden yürütülmüştür.⁴⁶

Akhisar'da Ocaklılar iki ayrı kulübü birleştirerek 1926 yılında Türk Ocağı İdman Yurdu adında güçlü bir spor kulübü oluşturmuşlardır.⁴⁷ Kasaba'da (Turgutlu) 1924 yılında kurulan "Turgutlu İdman Yurdu ile "Turgutlu Gençlik Yurdu" Türk Ocağının desteğinde kurulmuş spor kulüpleri idi. İlki futbol ağırlıklı faaliyet gösterirken, Gençlik Yurdu ise bisiklet, dağcılık, izcilik ve güreş gibi dallarda örgütlenmiştir.⁴⁸ Ayvalık Türk Ocağı, sağlam nesil yetiştirmek amacıyla etkin bir spor teşkilâtı ortaya çıkarmıştır.⁴⁹ Ayvalıkta Türk Ocağı İdman Yurdu adıyla bir futbol takımı bulunuyordu.⁵⁰ Ocakların batı bölgesinde kulüp zenginliğinin bir sonucu olarak Bergama Türk Ocağı İdman Yurdu, Burhaniye Türk Ocağı İdman Yurdu takımları da gençliği kucaklayan faaliyetleri ile dikkat çekmişlerdir.

Milli Mücadele yıllarında işgal güçlerince kapatılmış olan İzmir Türk Ocağı spor faaliyetlerinden uzak kalmıştır. Kurtuluşla birlikte çalışmalarına yeniden başlayan İzmir Türk Ocağı Altay İdmanyurdu ile 1920'li yıllarda İzmir şehrinde spor etkinliklerinin merkezi olmuştur. Türk Ocağı'nın desteğiyle Altay Kulübü, futbolda İzmir şampiyonluklarını peşpeşe elde ederken, İzmir gençliği Ocak vasıtasıyla izcilik, atıcılık, bisiklet, jimnastik, güreş, atletizm, boks, voleybol branşlarında modern sporlara yönlendirilmiştir. İzmir Türk Ocağı eğitim kurumları ile de temas kurmuş, Ocak İzmir gençliğinin toplandığı bir alan haline

40 Mehmet Yüce, İdmançı Ruhlar, Futbol Tarihimizin Klasik Devreleri 1923-1951, I. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 38.

41 Hulusi Kılıç, "Çukurova'da Spor'un Altın Kozası", *Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu*, Derleyenler: Yavuz Yıldırım, Mustafa Uçar, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 35.

42 *Türk Sözü* 13 Ocak 1924.

43 Mehmet Yüce, *Osmanlı Melekleri, Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri*, Cilt:1, I. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s.390-391, s. 149.

44 Yüce, *İdmançı Ruhlar*, s. 149.

45 *Cumhuriyet*, 28 Haziran 1924, Mehmet Pınar, "Adana Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 41, Aralık 2015, s. 545.

46 Yusuf, İlgar, "Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi- 1914/1931", *Taşpınar*, No:3 Afyon Kocatepe Üniversitesi Özel Sayısı, Kasım 2001, Afyon 2001, s. 33.

47 *Anadolu*, 12 Mart 1926; "Bir Aylık Ocak Haberleri", *Türk Yurdu*, Cilt.21-7, S.199-38, Mayıs 1928, s.290.

48 Salih Özbaran, *Küllerinden Doğan "Kasaba" Turgutlu*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir 2013, s. 151-152, Meltem Önder, "1929-1933 Yıllarında İzmir Basınında Turgutlu", *20 Yüzyılda Turgutlu*, Edit: Nurettin Gülmez, Nejdet Bilgi, 2. Baskı, Turgutlu Belediyesi Kültür Yayını, Turgutlu 2019, s. 304.

49 Tuncer- Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C.I, s. 353.

50 Serap Taşdemir, Ayvalık Türk Ocağı ve Etkinlikleri, Türklük Bilimi Araştırmaları, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:28, Niğde, 2010, s. 256.

gelmiştir.⁵¹ M. Kemal Paşa 6 Şubat 1924 tarihinde ziyaret ettiği İzmir Türk Ocağı binasında eşi Latife hanımla birlikte ocakta faaliyet gösteren Altay İdmanyurdu'na da uğramış, burada kendilerini karşılayan sporcularla sohbet etmiş, Altay İdmanyurdu'nun kazandığı kupaları ve oynadığı müsabakalara dair fotoğrafları incelemiş sporcuları başarılarından dolayı tebrik etmiştir.⁵²

İzmir Türk Ocağının himayesindeki Altay İdman Yurdu Spor Kulübünün tüm ihtiyaçları İzmir Türk Ocağı tarafından karşılanmış, Altay İdare Heyeti seçimleri ocak binasında gerçekleştirilmiştir. İzmir Türk Ocağı Altay İdmanyurdu ile 1920'li yıllarda İzmir şehrinde spor etkinliklerinin merkezi olmuştur. Türk Ocağı'nın desteğiyle Altay Kulübü, futbolda İzmir şampiyonluklarını peşpeşe elde ederken, İzmir gençliği Ocak vasıtasıyla izcilik, atıcılık, bisiklet, jimnastik, güreş, atletizm, boks, voleybol branşlarında modern sporlara yönlendirilmiştir. İzmir Türk Ocağı eğitim kurumları ile de temas kurmuş, Ocak İzmir gençliğinin toplandığı bir alan haline gelmiştir. 1923-1931 yıllarında Altay İzmir liginde 5 kez şampiyonluğa ulaşmıştır.⁵³ Altay kulübünün düzenlediği voleybol, atletizm, bisiklet yarışmalarında dereceye giren sporculara İzmir Türk Ocağında hediye ve ödülleri verilmiştir.⁵⁴

Ödemiş Türk Ocağı'nda spor faaliyetleri 1923 yılında kurulan Altınova Güç Yurdu Spor Kulübünün kurulmasıyla başlamıştır. 1928 yılında Küçük Menderes,⁵⁵ 1930 yılında Yıldırım Spor Ödemiş Türk Ocağı himayesinde faaliyetlerini sürdüren diğer gençlik kulüpleri oldular.⁵⁶ Tıpkı Ödemiş'te olduğu gibi Tire'de de 1922 yılında kurulmuş olan Tire İdmanyurdu 1926 yılında Türk Ocağı bünyesine katılmıştır. ⁵⁷ 200'ü aşkın üyesi ile Tire'de atletizm, voleybol ve futbol alanında faaliyette bulunmuştur.⁵⁸ 1927 yılı Ağustos ayında Söke Türk Ocağı Futbol takımı ile Tire Türk Ocağı takımlarının oynadığı müsabakayı binlerce kişi takip etmişti.⁵⁹ Tire Türk Ocağı 3 Ağustos 1928 günü ederek Ödemiş, Torbalı ve Bayındır Türk Ocağı sporcularını davet ederek Küçük Menderes bölgesinde ilk kez spor bayramı düzenlemiştir.⁶⁰ Aynı yıl İzmir'in güçlü spor kulübü Altınordu Tire Türk Ocağı'nın daveti üzerine Tire'ye gelerek Tire İdmanyurdu ile dostluk maçını gerçekleştirmiştir.⁶¹ Özellikle İzmir takımları ile karşılaşmalar halkın büyük ilgisini çekmiştir. 1930'lu yılların başlarında önce İzmir Sanatlar Mektebi,⁶² ardından güçlü Altay Türk Ocağı'nın daveti üzerine Tire İdmanyurdu ile maçlar yapmıştır. ⁶³ Ayrıca Ocak bünyesinde İzci teşkilatı Tire Numune Mektebi Muallimlerinden Hulusi Bey'in teşebbüsüyle oluşturulmuştur.⁶⁴

51 Günver Güneş, İzmir Türk Ocağı Faaliyetleri (1923-1931), Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 1990, s.141.

52 *Türkiye İdman Mecmuası*, 14 Şubat 1340, sayı: 38-8, s. 132.

53 Şeyda Sekban, Türkiye Cumhuriyetinin İlk Yıllarında İzmir'de Spor Yaşamı (1923-1938), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Aydın 2021, s.181-189.

54 Tuncer,-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.I, s. 330.

55 *Hizmet*, 16 Temmuz 1928.

56 Ödemiş Türk Ocağı Karar Defteri, (1929-1930), *Günver Güneş Özel Arşivi*, s.66.

57 Zeynep Türkyılmaz, Cumhuriyet Döneminde Tire 1923-1938, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 2011, s.179.

58 Murat Sanus, Ali Özçelik, "Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Tire'de Futbol", İzmir Spor Tarihi, Edit: Günver Güneş, Bahri Okumuş, Ütopya Yayınevi, Ankara 2019, s.365-366.

59 *Hizmet*, 5 Ağustos 1927.

60 *Hizmet*, 1 Ağustos 1928.

61 *Hizmet*, 4 Mayıs 1928.

62 *Anadolu*, 15 Mayıs 1930.

63 *Anadolu*, 31 Mayıs 1931.

64 *Sada-yı Hak*, 23 Kanun-ı Sani 1924.

Bornova Türk Ocağı'nın 1925 yılında Gençler Birliği Spor Kulübünü himayesi altına aldığını 1926 tarihli raporundan öğreniyoruz.⁶⁵

Aydın Türk Ocağı bünyesinde faaliyet gösteren Yıldırım İdmanyurdu Spor Kulübü⁶⁶ aynı zamanda TICİ'nin İzmir Mıntıkasına kayıtlı bir takımdı.⁶⁷ Nazilli Türk Ocağı'nın ise beden eğitimi ve spor faaliyetlerini düzenleyen spor şubesi bulunuyordu. Ocak kazadaki gençlere ve sporculara büyük destek vermiştir. Nazilli Spor Birliği ile Nazilli Türk Ocağı Birliği yörenin önemli iki spor şubesi olarak dikkat çekmiştir. Nazilli Spor Birliği ile Nazilli Türk Ocağı Spor şubesinin müsabakaları cumhuriyetin ilk yıllarında Nazilli gençliğini bir araya getiren kentte ki en önemli sportif etkinliklerdi.⁶⁸ Denizlispor ve Aydınsporla yapılan maçlardan galip olarak ayrılan Nazillili gençler Aydın bölgesinin en güçlü takımlarından biri olmuştur.⁶⁹ Futbol, atletizm, güreş, avcılık, at yarışları Nazilli Türk Ocağı'nda dikkat çeken spor faaliyetleriydi.⁷⁰

Millî Mücadele'den dönen gençler Denizli'de ilk spor teşkilatı olan "İdmanyurdu"nu 17 Eylül 1922 tarihinde kurmuşlardır. Veteriner Kenan Bey, Eczacı Kadri Bey, Muallim Şemsi Bey, Muallim Hamdi Bey, Mustafa Nail Beyler tarafından Çaybaşı'ndaki Türk Ocağı binasında kurulan "İdmanyurdu" Denizli'nin ilk spor kulübü olmuştur.⁷¹

Ekim 1924'te Uşak'ta Türk Ocağı'nın da bir spor kulübüne sahip olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz.⁷² Muğla Türk Ocağı 1925 yılında özen gösterdiği spor faaliyetlerinin yanında bir de futbol takımı kurmuştur.⁷³ Kütahya Türk Ocağı 1924 yılında ocağın himayesinde "Gençlerbirliği Spor Kulübünü" kurarak, spor faaliyetlerini bu merkezden yürütmüştür.⁷⁴

Bursa Türk Ocağı Temmuz 1925'te kentte faaliyet gösteren İdman Yurdu Spor Kulübünü himayesine almış, ismini de Bursa Türk Ocağı İdman Yurdu olarak değiştirmiştir.⁷⁵ Ocak spor etkinliklerini disiplin ve yönetmelikler çerçevesinde gerçekleştirerek diğer Türk Ocaklarından farklı bir yapı sergilemiştir. Nitekim Ocak oluşumunu 1926 yılında hazırladığı Spor Derneği'yle beraber "Bursa Türk Ocağı Spor Derneği Töresi" adıyla bir nizamname hazırlamış bu nizamnamede fotoğraf, sahne sanatları, milli raks ve musiki dışında voleybol, futbol, izcilik gibi spor etkinliklerine de yer vermiştir.⁷⁶ Bursa Türk Ocağı'nın Spor Derneği ocak binası dışında spor sahasına sahip olan bir başka binada çalışmalarını yürütmüştür. Bursa Türk Ocağı bütün ihtiyaçları Ocak tarafından karşılanan bir futbol şubesine sahipti. İdman Yurdu Cemiyeti'nin Bursa Türk Ocağı'na katılmasıyla da ocağın futbol kulübü bölgede güçlü bir hale gelmiştir.⁷⁷

65 "Bornova Türk Ocağı'nın Faaliyet Raporu", *Türk Yurdu*, C.17/3,S.177/16 Şubat 1926, s.215.

66 *Sada-yı Hak*, 5 Eylül 1340.

67 Yüce, İdmançı Ruhlar, s.36.

68 Günver Güneş, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın Türk Ocağı (1923-1931)", *Türk Yurdu*, Cilt:32, Sayı:300, Ağustos 2012, Ankara 2012, s.61.

69 "Bir Aylık Ocak Haberleri", *Türk Yurdu*, Cilt.21/7,Sayı.199/38,Mayıs 1928,s.289.

70 *Ahenk*, 15 Ağustos 1927.

71 Önder Göçgün, *Cumhuriyet Döneminde Denizli'nin Spor ve Kültür Tarihçesi*, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları No:60, Denizli 2014, s.20, *Denizli İl Yıllığı*, Denizli 1967, s.198

72 Yüce, *İdmançı Ruhlar*, s. 134.

73 "Şuun", *Türk Yurdu*, C.16/2,S.171/10, Temmuz 1925, s.119, Ezgi Tuna, "Batı Anadolu Türk Ocakları", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Aydın 2015, s.78.

74 Tuncer-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.I, s.121.

75 Yüce, İdmançı Ruhlar, s. 135.

76 *Türk Yurdu*, C. 21-7, S. 196-35, Şubat 1928, s. 121.

77 Celil Bozkurt, "Bursa Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1913 - 1931)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 214 Şubat 2015, Ankara 2015, s.176.

Konya’da ilk spor kulüpleri 1920’li yılların başında İdadi talebeleri tarafından kurulmuştur. Türk Ocağı, Muini Zafer, Şark-ı Terakki, Yavuz ve İleri İctihad isimlerini taşıyan bu kulüpler Konya’da futbolun gelişiminde büyük rol oynamışlardır.⁷⁸ Nevşehir Türk Ocağı ise 1925 yılında Ocak bünyesinde İdmanyurdu adıyla bir kulüp oluşturarak, Nevşehir gençliğini kulüp çatısında spora teşvik etmiştir.⁷⁹

Paşaili gazetesi daha cumhuriyet ilan edilmeden önce Edirne’de Trakya Türk Ocağı Spor Kulübünden söz etmiş, şehirdeki bir başka spor kulübü olan Fazilet Yurdu ile müsabakalarını sütunlarına taşımıştır.⁸⁰

Karadeniz bölgesinde yer alan Türk Ocakları içinde spor faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda Giresun, Trabzon, Samsun, Zonguldak, Amasya öne çıkan ocak şubeleri idi. Giresun Türk Ocağı denizcilik, atletizm ve futbol faaliyetleriyle öne çıkarken yeşil kırmızı renklerden oluşan formalarıyla Bilgi Yurdu Derneği İdman Ocağı adını taşıyan bir de spor kulübü kurmuştur.⁸¹ Kulübün Giresun ve çevresinde sporun gelişiminde önemli rolü olmuştur. Giresun da spor faaliyetlerinin zenginleştirilmesi amacıyla 1925 yılında denizcilik, atletizm ve futbol heyetleri kentin valisi ve Ankara Muhafızgücü kumandanının rehberliğinde hayata geçirilirken, heyetlerde Türk Ocağı sporcuları da güçlü bir şekilde temsil edilmişlerdir.⁸² Giresun Türk Ocağı Spor Kulübü Karadeniz bölgesinde spor kulüpleri ile birlikte hareket gençliği spor sahalarına yönlendirmiş, bölgede sporu ve spor faaliyetlerini etkin kılarak Giresun’un spor yaşamı ve tarihinde unutulmaz izler bırakmıştır. Kentte spor faaliyetleri Türk Ocağı’nın çizdiği yol haritası çerçevesinde sistemli bir hale gelmiştir. Karadeniz de sahil boyunca Görele Türk Ocağı’nın takımı,⁸³ İnebolu Türk Ocağı’nın da spor şubesi oluşturması ile gözle görülür gelişmeler kaydedilmiştir.⁸⁴

Trabzon Türk Ocağı’nın güçlü bir futbol takımının olduğunu Trabzon da bulunan kulüpler ve çevre şehirlerdeki Türk Ocakları takımları ile yaptığı maçlarda önemli sonuçlara imza attığını Zehra Arslan’ın Trabzon Türk Ocağı çalışmasından öğreniyoruz.⁸⁵ Öyle ki 25 Aralık 1925 tarihinde Trabzon Türk Ocağı futbol takımı Necm-i Ati takımını 7-0 mağlup etmişti.⁸⁶ Trabzon’un kazaları olan Of ve Sürmene’de Türk Ocağı’nın bir spor teşkilatı bulunmazken, Akçaabat’ta faaliyetlerini Türk Ocağı binasında gerçekleştiren bir spor şubesi vardı.

Zonguldak Türk Ocağı da Işıkspor ve İdmanyurdu’nun faaliyetlerini sona erdirmesi üzerine bünyesinde bir spor kulübü oluşturmuştur. Kulüp Zonguldak ve çevresinde özellikle futbol maçlarına çıkmış, dönemin şöhretli İstanbul kulüpleri Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş ile karşılaşmalar gerçekleştirmiştir.⁸⁷ Zonguldak’ın kazalarından Devrek’te de 1927 yılında Türk Ocağı himayesinde Altın Orak spor kulübü kurulmuştur.⁸⁸ Bartın Türk Ocağı’nın da 1925 yılında kurulmuş bir futbol takımı olmasına karşın ilk

78 Ali Rıza, Ertuğ, *Türk Futbol Tarihi 1890-1923*, Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü Yayını, Ankara 1977, s.48.

79 Tuncer-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C.I, s. 139.

80 Paşaili, 10 Mart 1339.

81 Serhat Çakmak, *Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması Sürecinde Giresun Türk Ocağı (1917-2021)*, Der Yayınları, İstanbul 2022, s. 150.

82 Çakmak, *a.g.e*, s. 150-151.

83 Ali Bilir, *Geçmişten Günümüze Görele*, © Kitabevi, İstanbul,2007, s.272.

84 Mehmet Serhat Yılmaz, Erdoğan Ersoy, *Kastamonu Türk Ocakları (1923-1931)*, Türk Ocaklarının 100. Yılı, Kastamonu 2012, s. 78.

85 Zehra Arslan, *Trabzon Türk Ocağı (1925-1931)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon 2008, s. 37-38.

86 İkbâl, 28 Aralık 1925.

87 Yücel Namal, *Zonguldak Türk Ocakları (1923-1931)*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 2014, s. 57.

88 *Bartın*, 5 Eylül 1927.

müsabakalarına 1926 yılında çıkmıştır.⁸⁹ Karadeniz Ereğli Türk Ocağı da Gayyur Futbol Takımını oluşturmuş,⁹⁰ bünyesinde 86 üyesi olan Müttehit Gençler Spor Kulübünü ise himaye etmiştir. Bu kulüp hem toplantılarını hem de müsabakalarını ocak gözetiminde gerçekleştirmiştir.⁹¹

Samsun Karadeniz bölgesinde sportif anlamda etkin kentlerden biri idi. Ekim 1926'da kentin güçlü kulüplerinden Al Yıldız Türk Ocağı ile birleşmiş ve ismini Samsun Türk Ocağı Spor Kulübü yapmıştır.⁹² Çarşamba' da faaliyet gösteren Yeşilirmak İdman Derneği de Çarşamba Türk Ocağı yapısı içinde oluşmuştur.⁹³ Yeşilirmak İdman Derneği'nin ihtiyaçlarını karşılamak için Çarşamba Türk Ocağı müsamereler ve gelir getirici etkinlikler düzenlemiştir.⁹⁴ Karadeniz bölgesinde spor kulübü olan ve bölgesel turnuvalara katılan ocak kulüplerinden bir diğeri de Amasya Türk Ocağı İdmanyurdu idi. Amasya Türk Ocağı'nın takımı İdmanyurdu 1929-1930 Amasya bölgesel lig müsabakalarında güçlü rakiplerine karşı boy göstermiştir.

Doğu'da özellikle 1926 yılından sonra sayıları çoğalan Türk Ocakları içinde Mardin, Urfa, Diyarbakır ve Bayburt Türk Ocaklarının faaliyetleri dikkat çekicidir. Mardin Türk Ocağı, vali Hadi Bey'in çabaları sonucu 1925 yılında "Türk Ocağı" adıyla bir spor kulübü tesis etmiştir.⁹⁵ Kulüp Mardin'in ilk spor kulübü olarak kayıtlara geçmiştir. Mardin Türk Ocağı futbol takımı ikiye bölünmüş Işık İdman Yurdu ile Altın Mızrak Spor Kulüpleri ortaya çıkmıştır.⁹⁶ Güçlü oyunculara sahip olan Mardin Türk Ocağı Futbol Takımı 22 Haziran 1926 tarihinde oynanan müsabakada Diyarbakır Türk Ocağı takımını 4-0 mağlup etmiştir. Buradan çıkaracağımız bir başka sonuç ise Diyarbakır Türk Ocağı'nın da bir Futbol takımına sahip olduğu ve çevre Türk Ocağı kulüpleri ile müsabakalara çıktığıdır.⁹⁷ Diyarbakır'da spor faaliyetlerinin ilerlediği ve büyük bir gelişim kaydettiğini 1931 yılında Türk Yurdu dergisinde çıkmış olan haberden öğreniyoruz. Haberde Diyarbakır Türk Ocağı bünyesindeki sporcuların her hafta egzersiz yaptıkları belirtilmekteydi. Tüm bunlar, bölgede sporun yayılmasında Türk Ocakları'nın güçlü etkisini göstermektedir.⁹⁸

Urfa'da 1926 yılında Erkanülharp Ömer İskender Beyin teşviki ile Türk Ocağı himayesinde Urfa Spor Kulübü kurulmuştur.⁹⁹ Bayburt Türk Ocağı bünyesinde ise 1926 yılında kurulmuş bir spor kulübü bulunmaktaydı. "Çoruh Spor Kulübü" adını taşıyan kulüp, Bayburt'ta gençliği örgütlemiş ve sporun çeşitli alanlarında faaliyet göstermiştir.¹⁰⁰

89 Namal, *a.g.e.*, s. 109.

90 Gürdal Özçakır, *Karadeniz Ereğli Futbol Tarihi 1923-1950*, Yeşil Elma Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 33-37.

91 *BCA*, 490.1.69.262.2, Ek.68.

92 Yüce, İdmançı Ruhlar, s. 178.

93 Barış Özınan, "Haber Gazetesine Göre Samsun'da Spor (1924-1925)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt:18, Sayı:35, İstanbul 2019, s.115.

94 *Haber*, 21 Nisan 1341.

95 *1987 Mardin İl Yılığ*, Haz. Levent Günçal, Turgut Sayın, y.y, t.y., s. 145; Latif Öztürkatalay, *Mardin ve Mardinliler*, İstanbul, Seçil Ofset, 1995, s. 172.

96 Hızır Dilek, "Mardin Türk Ocağı'nın Eğitimsel Faaliyetleri ve Tasfiye Sürecinde Yaşanan Sorunlar", *Asia Minor Studies*, Cilt 2, Sayı 4, Temmuz 2014, Kilis 2014, s. 74-75.

97 Yüce, İdmançı Ruhlar, s. 164.

98 *Türk Yurdu*, C. 26, S. 231, İkincikanun 1931, Ankara 1931, s. 39-40.

99 *Spor'da 50 Yıl (1923-1973)*, Urfa Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı, Urfa 1974, s.26.

100 Murat Küçükkuşurlu, "Bayburt Türk Ocağı ve Faaliyetleri", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:1, 1 Ocak 2011, Trabzon 2011, s.46.

3-Spor Sahasına Sahip Olan Türk Ocağı Şubeleri

Türk Ocaklarının merkezi hükümetten, ocak genel merkezinden yeteri kadar destek görmemesi nedeniyle spor alanına sahip olan ocak sayısı ve spor alanı çeşitliliği çok fazla değildir. Bunların tamamı ise 1931 yılında ocağın kapatılması sonrası dönemin tek partisi olan CHF'na devredilmiştir.

Dönemin basını ve arşiv belgelerine göre dört kısımdan oluşan Antalya Türk Ocağı binasının bir bölümünü ocak tarafından desteklenen Antalya Spor Mıntıkası, İdman ve İlk Işık Spor Kulüpleri kullanmışlardır. Bu bina dışında spor faaliyetleri için hazırlanmış bir arsasının da bulunduğunu resmi kayıtlardan öğrenmekteyiz.¹⁰¹ Türk Ocaklarının kapatılmasından sonra geçici spor alanı olarak kullanılan arsa, CHF Genel Merkezinin izniyle çocuk bahçesi yapılmak üzere İl Özel İdaresine satılmıştır.¹⁰²

Ödemiş'te 1920'li yıllarda gençlerin spor yapabilmeleri için doğru dürüst bir saha yokken, Ödemiş Türk Ocağı dönemin belediye başkanı Mustafa Bengisu'nun desteği ile kasabanın doğusunda modern bir spor sahası yapımına başlamış, bu girişim 1930 yılında sonuçlanmıştır.¹⁰³ Ocaklılar 1930 yılında tamamlanan sahanın açılışına İzmir'in ünlü kulüpleri Altay ve Karşıyaka'yı davet etmişlerdi.¹⁰⁴

Akhisar Türk Ocağı 1930 yılında kullanılmayan Tokatlı Mezarlığı'nın spor sahası haline getirilmesiyle bir spor alanına sahip olacakken bu girişim dönemin Akhisar Kaymakamı Zeki Bey'in karşı çıkması üzerine hayata geçirilememiştir.¹⁰⁵ Akhisar Türk Ocağı açık hava sporlarının daha rahat yapılabilmesi için Ocak bahçesinde geniş bir yer ayırarak spor faaliyetlerini yürütmüştür.¹⁰⁶

Menemen Belediyesi 1928 yılında 18 dönüm araziye istimlak ederek, Türk Ocağı gençleri için bir spor sahası yapmış, sahanın kullanımını Menemen Türk Ocağı'na devretmiştir.¹⁰⁷ Turgutlu'da da belediye Kasaba Türk Ocağı'na, 13.000 metrekairelik bir spor sahası bağışlamış, bunun dışında 800 lira da para yardımıyla bulunmuştur.¹⁰⁸ Kasaba (Turgutlu) Türk Ocağı spor sahasının yapılması için müsamere gibi gelir getirici etkinliklerde düzenlemiştir.¹⁰⁹

Nazilli Türk Ocağı 1926 yılında binasına bilardo masası getirerek, bir bilardo salonu oluşturmuş, bilardo oyunu için malzeme siparişi vermiştir.¹¹⁰ İnebolu Türk Ocağı'nın da bilardo salonundan arşiv belgelerinde söz edilmektedir.¹¹¹

Ayvalık'ta sporun geliştirilmesi için büyük gayret gösteren Türk Ocağı, gençlerin 2500 liraaya kasabadaki hastane arkasındaki yeri düzenleyerek spor sahası yaptırmıştır.¹¹²

101 Antalya Türk Ocağının Alacak ve Borçları Hakkında, Tarih: 30.3.1942, BCA, CHP, 490.1.00. 73.275.1.

102 CHF Antalya İl Yönetim Kurulu CHF Genel Sekreterliğine 2.8.1934, Tarih ve 246 Sayılı "Antalya Türk Ocağının Devrettiği Gayrimenkuller" konulu yazıları. Bkz. Antalya Türk Ocağının Alacak ve Borçları Hakkında, Tarih: 30.3.1942, BCA, CHP, 490.1.00. 73.275.1.

103 Veli Sevin, *Ödemiş'te Futbol*, Efe Ofset, İzmir 2016, s. 23-24.

104 Günver Güneş, Aylin Akhan, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ödemiş'te Spor Yaşamı", İzmir Spor Tarihi, Edit: Günver Güneş, Bahri Okumuş, Ütopya Yayınevi, Ankara 2019, s.420.

105 Belkis Ayaz Çoban, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)*, Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları No:18, Akhisar 2016, s. 137.

106 *Hâkimiyet-i Milliye*, 10 Ağustos 1928.

107 "Menemen Ocağının Mesaisi", *Türk Yurdu*, C.21/7,S.199/38, Mayıs 1928, s.290.

108 Tuncer,-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C.I, s.251.

109 *Anadolu*, 9 Haziran 1929, Özbaran, *a.g.e*, s. 143.

110 "Nazilli Türk Ocağı Faaliyet Raporu", *Türk Yurdu*, Cilt:17-3,Sayı:177-16,Şubat 1926,s.212.

111 BCA, CHP. 490.01.74.279.1.73.

112 *Ayvalık*, 10 Mayıs 1926.

Bursa Türk Ocağı Spor Derneği spor çalışmaları için kendi binası yeterli olmadığından, Ocak binasından ayrı spor sahasına sahip başka bir binada etkinliklerini gerçekleştirmiştir.¹¹³ 1929 yılında Bursa Türk Ocağı'nın futbol dışında tenis ve voleybol sahalarna sahip olduğunu dönemin basınından öğreniyoruz.¹¹⁴ Kütahya Türk Ocağı da bir spor sahası yanında bir de güreş meydanına sahipti.¹¹⁵

Bayburt Çoruh Spor Kulübüne 1925-1926 yıllarında emval-i metrukeden bir arsa verilmiş, bu arsada Bayburtlu gençler Türk Ocağı'nın gözetiminde spor yapma şansı elde etmişlerdir.¹¹⁶ Mardin'de Valilik ve askeri birliklerin yardımı ile şehrin uygun bir yerine spor sahası kurulmuştur. Türk Ocaklarının kapatıldığı 1931 yılında İzmit ve Zonguldak'ta Türk Ocağı'nın adını taşıyan iki spor sahası bulunuyordu.¹¹⁷ 1925 yılında Ermenek'te Türk Ocağı tarafından bir spor sahası yapılmış, sahada tenis kortu da yer almıştır.¹¹⁸

Anadolu'nun en ücra yerlerine kadar Türk Ocakları şubelerinin futbol, voleybol, tenis, atletizm, jimnastik sahaları yapılmış, söz konusu spor dallarının icra edilmesi için de gerekli malzemeler temin edilmeye çalışılmıştır. Zengin sporu olarak bilinen tenis kortu ve bilardo masalarının kazalara kadar ulaşması Türk sporu adına Türk Ocakları özelinde ise önemli bir gelişmedir.

4-Ocakların Spor Şubeleri ve Faaliyetleri

Kimi araştırmalarda cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de spor faaliyetleri anlamında yaşanan kısırlıktan ve militer yönünden söz edilmesine karşın Türk Ocaklarının spor aktivitesine baktığımızda hem geleneksel hem de modern sporların hayata geçirilişinde ciddi bir zenginlik göze çarpmaktadır.

Örneğin Bursa Türk Ocağı'nda diğer ocaklardan farklı olarak faaliyetler yönetmelikler çerçevesinde yürütülmüş, 1926'da kurulan Spor Derneği ile birlikte "Bursa Türk Ocağı Spor Derneği Töresi" adıyla bir nizamname hazırlanmıştır. Ocak, izcilik, voleybol, futbol, gibi spor dallarında faaliyet göstermiştir. 1927 yılında 30 kişilik bir izcilik şubesine sahipti olan Bursa Türk Ocağı'nın ayrıca 14 kişiden oluşan futbol takımı ile 35 kişiden oluşan bir voleybol takımı da bulunuyordu.¹¹⁹

Bayburt Türk Ocağı bünyesinde kurulan Çoruh Spor Kulübü birçok branşta teşkilatlanmaya gitmiştir. Mehmet Tarhan idaresinde faaliyetlerini yürüten kulüp, iki yıl içerisinde tüm ihtiyaçları karşılayarak Bayburtlu gençleri bir araya toplamıştır.¹²⁰ 1931 yılında hazırlanmış olan bir raporda Bayburt Türk Ocağı'nda faaliyet gösteren 20 kişilik bir spor teşkilatı olduğu ve bu teşkilatta gençlerin çeşitli spor dallarında çalıştıkları belirtilmiştir.¹²¹

1927 yılında Milas Türk Ocağı'nda çeşitli spor aktiviteleri yapıldığı bilinmektedir.¹²² Manisa Türk Ocağı, 1926 yılının Haziran ayında sporcular günü düzenlemiş, programda futbol maçı, sürat koşuları ve çeşitli jimnastik gösterileri yer almıştır.¹²³

113 Bozkurt, *a.g.m.*, s.176.

114 *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Mart 1929, *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Mayıs 1929.

115 Tuncer- Hacıoğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.1, s.120.

116 *BCA*, CHP, 490.01.65.247.2.

117 Yüce, *İdmançı Ruhlar*, s. 240-241.

118 Karaer, *a.g.e.*, s. 305.

119 Celil Bozkurt, *100. Yılında Bursa Türk Ocağı (1913-2013)*, Tür Ocağı Yayınları, Ankara 2013, s. 128-131.

120 Küçükkuşurlu, *a.g.m.*, s. 46-48.

121 *BCA*, CHP, 490.01.65.247.2.39, 28 Ağustos 1931.

122 Karaer, *a.g.e.*, s.75-75.

123 *Anadolu*, 8 Haziran 1926.

1925 yılında bir muallim nezaretinde Ödemiş Türk Ocağı gençleri jimnastik ve atletizm faaliyetlerine katılmışlardır.¹²⁴ İzmir'in köklü kulüplerini Ödemiş'e getiren Türk Ocağı Altay, Karşıyaka'nın yanı sıra komşu Tire'nin takımı İdmanyurdu ile büyük bir rekabet içinde heyecanlı müsabakalar gerçekleştirmiştir. 1929 yılında ise Ödemiş Türk Ocağı adına Ödemiş'in iki köklü kulübü Altınova ve Küçük Menderes arasında bir turnuva düzenlenmiştir. Kupayı Altınova kazanmıştır.¹²⁵

1925 yılında Bergama Türk Ocağı'nı ziyaret eden Ocaklı milletvekillerinden Mustafa Necati ile Osmanzade Hamdi Beyler merkez heyetine, Bergama Türk Ocağı'nı canlı bulduklarını, spor teşkilatının da mükemmel olduğu kaydetmişlerdir.¹²⁶ Spor yapmak için uygun sahaları olmayan Bornova Türk Ocağı gençleri 1926 yılında spora elverişli bir saha yaparak, spor çalışmalarını için gerekli malzemeleri temin etmişlerdir.¹²⁷

Afyonkarahisar Türk Ocağı şubesinde faaliyetler için meydana getirilen 9 encümen içinde spor encümeni de yer almıştır. Ocak tarafından Yıldırım İdman Yurdu isimli bir kulüp oluşturulmuştur.¹²⁸ Yıldırım İdmanyurdu, 1929 yılında Türk Ocağı tarafından İdman Kulübüne dönüştürülmüştür. Emirdağ Spor Kulübü'nün ismi 22 Şubat 1928 tarihinde değiştirilerek Aziziye Türk Ocağı Spor Kulübü olmuştur. 1924 yılında Kütahya Türk Ocağı Spor Encümeni adıyla bir birim oluşturmuş, encümen bünyesinde boks, futbol, atletizm ve eskrim sporları teşvik edilmiştir.¹²⁹

1925 yılında Babaeski Türk Ocağında Spor Bayramı adı altında değişik branşlardan pek çok spor yarışması gerçekleştirilmiştir.¹³⁰

Türk Ocakları, spor kulüpleri ve Muallim Birliği Balıkesir'de beraber hareket ederek sporu geniş halk kitlelerine ulaştırmaya çalışmışlardır.¹³¹ Ayvalık'ta Türk Ocağı sporun gelişimi için büyük çaba sarf etmiş, kazada yaşayan gençlerin sağlıklı spor yapabilmeleri amacıyla bir spor sahası oluşturmuştur. Ayvalık'taki spor yaşamının planlı ve etkin yürütülmesini sağlamak amacıyla Türk Ocağı tarafından bir de idman teşkilatı meydana getirilmiştir.¹³² Ayvalık, Türk Ocağı'nın spor şubesinin 1930 yılında yoğun faaliyet içinde bulunduğu Genel Merkez'e gönderilen raporlardan anlaşılmaktadır.¹³³

1926 yılında İstanbul Türk Ocağı Türkiye'de daha önce örneği olmayan gençlere dönük kamp kurma düşüncesini hayata geçirmiştir. Ocak çadırlar kurarak Florya'da gençlik kampı oluşturmuş, burada batılı anlamda spor çalışmalarına başlanmıştır.¹³⁴ İstanbul Türk Ocağı bu süreçte gençlik encümeni ile birlikte spor teşkilatını hayata geçirmiştir. 5 Ağustos 1926'da İstanbul Türk Ocağı girişimiyle kurulan spor teşkilatı İstanbul gençliği için oldukça yararlı çalışmalar gerçekleştirmiştir.¹³⁵

124 *Anadolu*, 25 Nisan 1925.

125 Günver Güneş, "Türk Ocaklarının Kuruluşunun Doksan Birinci Yıldönümünde Taşra Şubelerine Bir Örnek: Ödemiş Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)", *Türk Yurdu*, Cilt:23, Sayı:192, Ağustos 2003, . Ankara 2003, s. 31.

126 "Şuun", *Türk Yurdu*, C.16/2,S.171/10, Temmuz 1925, s.198.

127 "Bornova Türk Ocağı'nın Faaliyet Raporu", *Türk Yurdu*, C.17/3,S.177/16, Şubat 1926, s.215.

128 Yusuf İlgar, "Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi (1914-1931)", *Türk Yurdu*, sayı 282, Şubat 2011, s. 193-206.

129 *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Kanun-ı evvel 1924.

130 *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1925.

131 *BCA*, CHP, 490.01.623.46.1.136-138, Serap Taşdemir, "Ayvalık'ta Spor Hayatı (1924-1950 Yılları Arası)", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 15 Sayı 29 (Bahar 2019), Ankara 2019, s.452.

132 Taşdemir, *Ayvalık Türk Ocağı*, s. 358-359.

133 Tuncer- Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C.I, s.352-353.

134 *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1926.

135 *Cumhuriyet*, 21 Eylül 1926.

Rize Türk Ocağı'nın da önemli faaliyet alanlarından birisi spor olmuştur. Spor faaliyetlerinin başında futbol gelirken, bunun yanında farklı spor dallarıyla da ilgilenilmiştir. 1926'da kendi imkânlarıyla bir tenis kortu inşa ettiren Ocak, boks sporunu da tanıtarak yaygınlaştırmıştır. Ocak önemli günlerde spor gösterileri de düzenlemiştir.¹³⁶

Samsun Türk Ocağı 1925 yılı Mayıs ayında Ordu ve Giresun gençlerini bir araya getirip, halkı kaynaştırmak amacıyla Giresun'da bir futbol maçı organize etmiş, yaklaşık 3000 kişinin izlediği maçta Giresun Türk Ocağı ve Ordu İdmanyurdu takımları karşılaşmışlardır.¹³⁷

12 Haziran 1925 tarihinde Bolu Türk Ocağı'nın düzenlediği at yarışları Karaçayır'da yapılmış, yarış esnasında okul talebelerinin katıldığı mektepliler sürat koşusu da gerçekleştirilmiştir.¹³⁸ Amasya Türk Ocağı 1930 yılında gençliği sportif faaliyetlere yönlendirmek amacıyla Beden Terbiyesi Bürosu'na üye kaydına başlamıştır.¹³⁹

İnebolu Türk Ocağı ise Eylül 1926'da bir spor şubesi teşkil etmiş ve bu şube, 29 Ekim 1926 tarihinde İdmanyurdu ile ilk müsabakasını yapmıştır. Futbol takımı aynı yılın sonlarında Kastamonu ve Taşköprü'de de maçlar gerçekleştirmiştir. Öte yandan 1930 yılında futbol şubesinin dışında Ocağa bağlı olarak faaliyet gösteren voleybol, denizcilik ve atıcılık şubelerinin faaliyetleri göze çarpmaktaydı.¹⁴⁰ Ayrıca gençlerin ilgisini artırmak ve boş zamanlarını Ocak'ta geçirmelerini sağlamak amacıyla bilardo turnuvaları da düzenlenmiştir.¹⁴¹

1928 yılında Ereğli Türk Ocağı bahçesinde ocaklılar voleybol ve atletizm sporu ile ilgilenirken,¹⁴² Maraş Türk Ocağı içinde 1924 yılında 15 kişilik bir spor teşkilatı kurulmuş ancak faaliyete geçememiştir.¹⁴³

Doğu bölgesinde spora ilginin en yoğun olduğu il Diyarbakır idi. Diyarbakır Türk Ocağı'nın bölgede spora karşı ilginin artmasında rolü oldukça fazladır. Birinci Umum Müfettiş İbrahim Tali Bey'in girişimleriyle Diyarbakır Türk Ocağı, Umumi Müfettişlik bölgesindeki sekiz vilâyetin gençleri arasında turnuva düzenlemiştir.¹⁴⁴ Diyarbakır Türk Ocağının, Birinci Umumi Müfettişlikle birlikte hayata geçirdiği doğu illeri arasındaki spor müsabakaları bölgede sporun sevilmesi ve yayılmasında etkili olmuştur.¹⁴⁵

1928 yılında toplanan 5. Kurultaya sunulan Merkez Heyeti raporunda 45 Türk Ocağı'nın spor faaliyetinde bulunduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁶

Türk Ocaklarının 1930 yılı Merkez Heyeti raporlarında spor şubesi bulunan ve spor faaliyetlerine katılan 44 Ocak dikkat çekmektedir. Ocakların gerçekleştirdiği spor faaliyetlerinin atıcılık, atletizm, at yarışları, avcılık, basketbol, bilardo, binicilik, boks,

136 Sinan Başaran, "Cumhuriyet Döneminde Rize Türk Ocakları (1924-1931)", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, Sonbahar 2017, Trabzon 2017, s. 70-71.

137 Tuncer- Hacıoğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.I, s.150.

138 Zafer Özgün, Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde (1923-1950) Bolu'da Yapılan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bolu 2019, s. 29.

139 *Amasya*, 23 Ocak 1930.

140 Tuncer-Hacıoğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.I, s.352.

141 Mehmet Serhat Yılmaz ve Erdoğan Ersoy, *Kastamonu Türk Ocakları (1923-1931)*, Töre Basım, Kastamonu 2012, s.78-79.

142 Karaer, *a.g.e.*, s.305.

143 *BCA*, CHP, 490.01.0.0. 657. 254. 1. s. 18.

144 *Türk Yurdu*, C. 26, S. 231, İkincikanun 1931, Ankara 1931, s. 38-40.

145 *Türk Yurdu*, C. 24, S. 223, Mayıs 1930, Ankara 1930, s. 86-87.

146 *Türk Ocakları 1928 Senesi Kurultayı Zabıtları*, Ankara 1930, s. 40.

dağcılık, denizcilik, eskrim, futbol, güreş, izcilik, kayak, su sporları, tenis voleybol olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁷

Türk Ocakları şubelerinde spor faaliyetleri gerçekleştirilirken hayatını kaybeden tek sporcu Altay oyuncusu Vehbi olmuştur. Altay- Altınay maçında karnına top gelmesi sonucu nefes darlığından yaşamını yitiren Vehbi ve ailesine İzmir Türk Ocağı sahip çıkmış ve aileye maddi yardımda bulunmuştur.¹⁴⁸

Altay Spor Kulübünün Birinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de azınlık ve yabancı takımlara karşı elde ettiği başarıları düşündüğümüzde cumhuriyetin ilk yıllarında da Türk Ocakları spor takımlarının yabancı takımlarla karşılaşarak yarışmacı ruhunu milliyetçi refleksle spor alanlarına taşıyabileceği beklentisi haliyle oluşmakta. Fakat bu beklentiyi karşılayacak birkaç örnek dışında neredeyse hiçbir kayda ulaşamamış olmak bizi hayal kırıklığına uğrattı. Türk Ocağının himayesi altında faaliyet gösteren Ayvalık İdmanyurdu sporcularının Midilli takımı olan Pallez Viyakos’un daveti ile Midilli’ye gitmesi¹⁴⁹ dışında ulaştığımız bir bilgi olmadı. Dönemin basınında bu tür karşılaşmaların sporcular aracılığı ile Türk ve Yunan milleti arasında barış köprülerinin kurulmasına yardımcı olacağı vurgusu yapılmıştır. Maçın 2-2 beraberlikle sonuçlanması ise iki ülke gençlerinin başarısı şeklinde yorumlanmıştır.¹⁵⁰

Altay’ın İzmir’de karşılaştığı tüm yabancı takımlar İzmir Türk Ocağı tarafından misafir edilmişlerdir. İzmir Türk Ocağı Bulgaristan ekibi Botef’i 15 Eylül 1929 tarihinde İzmir Türk Ocağında ağırlamış, Altay ile müsabakaları sonrası Türk Ocağı binasında Botef oyuncularına çay ziyafeti verilmiştir.¹⁵¹

5-Türk Ocaklarında Geleneksel Sporlar

Ocaklılar özellikle Batı bölgelerinde faaliyet gösteren şubelerinde deve güreşleri organize etmişler, gelirini ihtiyaç sahibi ailelere, yoksul ve kimsesiz çocuklara bırakmışlardır.¹⁵² Türk Ocaklarının kimi şubeleri spor faaliyetleri ile toplumsal bütünleşmeyi ve sosyal yardım olgusunu da öne çıkarmışlardır.

Manisa’da bulunan Ocak şubeleri genellikle kendilerine gelir getirici nitelikte olan at yarışı, deve ve pehlivan güreşleri düzenleyerek buradan elde ettikleri gelirlerle kendi binalarını yapmışlar ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Salihli Türk Ocağı 1927 yılında deve güreşleri organize etmiş,¹⁵³ 1531925 yılında Ahmetli Türk Ocağı tarafından düzenlenen deve güreşinden elde edilen gelir Akhisar’da ilkokul yapımında kullanılmıştır.¹⁵⁴ Akhisar Türk Ocağı’na gelir sağlamak için deve güreşlerinin de yapıldığı dönemin basınından öğreniyoruz.¹⁵⁵ Nazilli’de de geleneksel deve güreşleri hâsılatı hayır kurumlarına bırakılmak üzere 1927 yılında Nazilli Türk Ocağı tarafından organize edilmiştir.¹⁵⁶

147 *Türk Ocakları 1930 Senesi Kurultayına Arzedilen, Merkez, Murakabe, İlim ve Sanat Heyeti Raporları*, Ankara 1931, s. 9.

148 Tuncer-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e*, C. I, s.305.

149 Serap Taşdemir, “Ayvalık’ta Spor Hayatı (1924-1950 Yılları Arası)”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 15, Sayı 29 (Bahar 2019), Ankara 2019, s. 454.

150 *Ayvalık*, 20 İkinci Teşrin 1930.

151 *Anadolu*, 16 Eylül 1929.

152 Güneş, *Aydın Türk Ocakları*, s.61.

153 *Anadolu*, 25 Kanun-ı Sani 1927.

154 *Anadolu*, 24 Şubat 1925, Özbaran, *a.g.e*, s.142.

155 *Anadolu*, 12 Mart 1926.

156 *Hizmet*, 30 Kanun-ı sani 1927.

Türk Ocaklarının en çok rağbet edilen etkinliği güreş müsabakaları idi. Ahmetli Türk Ocağı'nda 1925 yılında gerçekleştirilen pehlivan güreşlerinden sağlanan 3.000 lira yeni Ocak binasının yapımı için kullanılmıştır.¹⁵⁷ 15 Alaşehir Türk Ocağı'nın 1929 yılında organize ettiği pehlivan güreşlerinde seyircilerden toplanan paralar sosyal yardım amaçlı kullanılmıştır.¹⁵⁸

Muğla Türk Ocağı tarafından 1928 yılında pehlivan güreşleri düzenlenmiştir.¹⁵⁹ Düzce Türk Ocağı'nda pehlivan güreşleri düzenlendiği dönemde basınında belirtilmiştir.¹⁶⁰ Bolu Türk Ocağı 13 Haziran 1925 tarihinde pehlivan güreşleri gerçekleştirmiştir.¹⁶¹ Bolu'da 1925 yılının Nisan ayında Türkiye ağır sıklet şampiyonu Urfalı Raşit pehlivanın yaptığı gösteri büyük ilgi görmüştür. Aynı pehlivan Bolu Türk Ocağı'nın girişimleriyle Gerede ve Mudurnu da da gösteri müsabakalarına çıkmıştır.¹⁶² Kastamonu Türk Ocağı, Tayyare Cemiyeti ile birlikte güreş müsabakaları gerçekleştirmiştir.¹⁶³ Kütahya Türk Ocağı güreşe ilgiyi artırmak için güreş meydanı ve er meydanı oluşturmuş, halk Cuma günleri davul zurna ile güreşlere davet edilmiştir.¹⁶⁴ Maraş'ta da Türk Ocağı Cuma günleri halkın güzel vakit geçirmesi için güreş meydanını tahsis ederek, güreş müsabakaları düzenlemiş, güreş sporunu teşvik etmiştir.¹⁶⁵ Gelir sağlamak ve ata sporunun sevilip gelişmesine yardımcı olmak amacıyla Ödemiş Türk Ocağı da kasaba meydanında pehlivan güreşleri tertip etmiştir.¹⁶⁶ 1925 yılında Amasya Türk Ocağı tarafından gerçekleştirilen pehlivan güreşlerine çevre kaza ve köylerden pek çok kişi katılmıştır.¹⁶⁷

1924 yılı 563. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Edirne Türk Ocağı yararına ünlü Başpehlivan Adalı Halil'in yönetiminde Sarayıcı Er Meydanı'nda 30 Mayıs 1924 tarihinde yapılmıştı. Başpehlivanlık Güreşleri sonunda, rakiplerini yenen Arnavut Benli Abdullah 1924 yılı 563. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Başpehlivanı olarak ilan edilmişti.¹⁶⁸ 1925 yılında Hayranbolu Türk Ocağında pehlivan güreşleri yapılırken,¹⁶⁹ Edirne Türk Ocağı yararına pehlivan güreşleri 1927 ve 1928 yıllarında da devam etmiştir.¹⁷⁰

Ata sporu olan atçılık ve at yarışlarının da Türk Ocaklarının önemli spor etkinlikleri arasında yer aldığını görüyoruz. Cumhuriyetin ilanından sonra İzmir'deki at yarışları geleneğinin sürmesinde Sipahi Ocağı'nın desteği göz ardı edilemez. İzmir Türk Ocağı binasında faaliyet gösteren Sipahi ocağı kentte düzenlenen at yarışlarının programını Türk Ocağı desteği ile hazırlamıştır.¹⁷¹

157 Günver Güneş, "Türk Ocaklarının Manisa'da Kuruluşu ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarındaki Faaliyetleri", *Türk Yurdu*, C.31, S.290, Ekim 2011, Ankara 2011, s.239.

158 *Anadolu*, 3 Mayıs 1929.

159 Bayram Akça, Cumhuriyet Döneminde Muğla Türk Ocağı Faaliyetleri, *Türk Yurdu*, C.31(63),S.282, Ankara 2012, s.217

160 *Hakimiyet-i Milliye*, 12 Şubat 1930, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1929.

161 Arda Baş, *Bolu Türk Ocağı*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 2018, s. 32-33.

162 *Altın Yaprak*, 15 Nisan 1341.

163 Yılmaz- Ersoy, *a.g.e.*, s. 57.

164 Tuncer,-Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.I, s.120.

165 Üstel, *a.g.e.*, s. 161.

166 *Sada-yı Hak*, 1 Şubat 1341.

167 *Amasya*, 2 Kanun-ı evvel 1341,

168 *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Kanun-ı evvel 1924, Mehmet Ağırğan, "Edirne Türk Ocağı Binası", *Edirne Hudut Gazetesi*:1.12.2015.

169 *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1925.

170 *Edirne Postası*, 29 Ekim 1927, *Edirne Postası*, 24 Nisan 1928.

171 İzel Çetinkaya, Cumhuriyet Döneminde İzmir'de Atlı Sporlar (1923-1963), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 2022, s. 58.

Akhisar Türk Ocağı tarafından ilkbahar At Koşuları ilk kez 1925 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir. Koşular 5 farklı alanda yapılmış, kazanalar için ödüller Türk Ocağı tarafından verilmiştir.¹⁷² Akhisar'da 16 Kasım 1925¹⁷³ ve 30 Nisan 1926 tarihlerinde koşulan at yarışlarında dereceye girenlere ödüller Türk Ocağı yöneticileri tarafından dağıtılmıştır.¹⁷⁴ Sivas ve kazalarında da Türk Ocakları at yarışlarıyla yakından ilgilenmiştir.¹⁷⁵ 1927 yılı Mayıs'ın yirmisinde "Acı Su" da yapılan Şarkışla At Koşusu'nun geliri Tayyare Cemiyeti ile Türk Ocakları arasında paylaşılmıştır. Edirne Türk Ocağı¹⁷⁶ Aksaray Türk Ocağı¹⁷⁷ Şarkışla Türk Ocağı, Bolu Türk Ocağı,¹⁷⁸ Bartın Türk Ocağı,¹⁷⁹ Muğla Türk Ocağı¹⁸⁰ Hayrabolu Türk Ocağında da¹⁸¹ at yarışlarının gerçekleştirildiğini Ocak raporlarında ulusal ve yerel basında çıkan haberlerden öğreniyoruz.

6-Türk Ocaklarının Kapatılması Ve Spor Şubelerinin Durumu

Türk Ocakları 10 Nisan 1931 tarihinde kapatılarak bütün emlak ve mal varlığı ile birlikte CHP'ne devredilmiştir. Sürecin sağlıklı işlemesi için bir tasfiye encümeni oluşturulmuş encümen hızla çalışmalarına başlamıştır. Türk Ocakları'nın şubeleri ile gerçekleşen yazışmalarda Tasfiye Encümeni, Ocak şubelerinin durumu hakkında geniş bilgi talep etmiş, kayıtlı tüm mal varlıklarının tahmini olarak değerleri istenmiş ve bunlardan kullanılacak durumda olanların belirlenerek listesinin gönderilmesini belirtmiştir.¹⁸² Ocakların şubelerine Tasfiye Encümeninin gönderdiği yazılarda ocak şubelerine spor teşkilâtının olup olmadığı, varsa miktar ve mahiyeti ile kendi binasının olup olmadığı sorulmuştur.¹⁸³ Ocak emlakı içinde bulunan spor saha ve meydanlarının satılmaması istenmiştir.¹⁸⁴ Türk Ocağı şubelerinde kayıtlı eşyalardan CHF'na gönderilecek olanından fazlasının mahallî spor teşkilâtının mevcut ihtiyacının karşılanmasına yönlendirilmesi uygun görülmüştür. Kullanılacak eşyaların ve malzemenin satılmadan mahalli spor kurumlarına makbuz karşılığında ve demirbaş olarak hediye ve teslim olunmasının yerinde olacağı belirtilmiştir. Satışın ancak bu konular yerine getirildikten sonra gerçekleşeceği karar altına alınmıştır.¹⁸⁵

Ocakların devir işlemleri uzun sürmüş kimi yerlerde sorunlarda yaşanmıştır. Spor sahası ve spor malzemelerine sahip pek çok ocak şubesi bunları CHF'na devretmek durumunda kalmıştır. Ocak kapatıldığında ocakların spor kulüpleri de faaliyetlerini ya sonlandırdılar ya da farklı isimlerle yollarına devam ettiler.

Gaziantep Türk Ocağı'nın voleybol, tenis, futbolla ilgilenen ve 125 üyesi olan spor kulübü de CHF'sinin himayesinde bulunuyordu. Kendilerine ait binaları yoktu.¹⁸⁶ Gaziantep

172 *Anadolu*, 8 Nisan 1925.

173 *Anadolu*, 12 Teşrin-i Sâni 1925.

174 *Anadolu*, 29 Nisan 1926; *Hizmet*, 26 Nisan 1926; *Hizmet*, 27 Nisan 1926.

175 Osman Yıldız, "Kızılırmak Gazetesi ve Türk Ocakları (1925-28)", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: XIX, Bahar 2006, s.531.

176 *Edirne Postası*, 24 Nisan 1928.

177 Gülin Öztürk, "Aksaray Türk Ocağı ve İlk Faaliyetleri (1924-1931)", 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt:5, Sayı:15, Kiş 2016, Ankara 2016, s. 352.

178 Mehmet Solak, Murat Tarhan, Fahri Kılıç, "Bolu Türk Ocağı'ndan Kesitler", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, Cilt:16, Yıl:16, Sayı: 3, 16, Bolu 2016, s.421-422.

179 Namal, *a.g.e.*, s. 111-112.

180 Akça, *a.g.m.*, s.217.

181 *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1925.

182 *BCA*, CHP, 490.01/80.298.2.11.

183 *BCA*, CHP, 490.01/2.7.7, s.1-3.

184 Ahmet Deniz, Mustafa Arıkan, "Bozdoğan, Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:15, Konya 2004, s.419.

185 *BCA*, CHP, 490.01/80.298.2.

186 Neslihan Bolat Bozaslan, "Türk Ocakları'nın Kapatılması ve Mallarının Tasfiyesi Gaziantep Türk Ocağı Örneği", *Turkish Studies - History*, 15(2), Ankara 2020, s. 407-419.

Türk Ocağı'nın tasfiyesi sırasında ocak binasında faaliyet gösteren spor kulübüne çalışmaları için yer tahsis edilmiştir.¹⁸⁷ Tasfiye sırasında Kilis Türk Ocağı'nın da bir spor kulübüne sahip olduğu ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı için kapandığı belirtilmiştir.¹⁸⁸

Antalya Türk Ocağı'nın spor sahası, Ayvalık, Edremit, Susurluk spor sahası ve salonları, İzmir Kemalpaşa Türk Ocağı Sahası da¹⁸⁹ da CHP ve Halkevine geçmiştir.

Sonuç

Türk spor tarihi ve Türk Ocakları alanında yapılan araştırmalarda ihmal edilen konulardan biri Türk Ocaklarının Osmanlı Devletinin son, cumhuriyetin ilk yıllarında spor faaliyetleri olmuştur. İttihat ve Terakki'nin koruyuculuğunda paramiliter dernekler ile desteklenen yalnızca birkaç şehirle sınırlı kalmış ve genel merkezler sistematik çalışmasından, Selim Sırrı'nın (Tarcan) bireysel gayretleri dışında yoksun kalan Türk Ocakları İzmir gibi azınlıkların yoğun yaşadığı kentlerde Türklüğü spor alanlarında yüceltmeyi ilke edinmişti. Bunu kısmen de Altay gibi kulüplerin başarılarıyla elde etti. Ama bu düşüncesini yaygınlaştıramadı. Mondros Antlaşması sonrası işgallerle birlikte kapatılmış olan Türk Ocakları'nın spor faaliyetleri de ancak işgallerden kurtuluş sonrasına kaldı. 1922 yılı sonbahar aylarında yeniden açılmaya başlayan Türk Ocakları'nın öncelikli çalışma alanı Türklük bilincini toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırmak ve CHP ile bütünleştikten sonra da Cumhuriyet devrimlerini halka anlatmak ve benimsetmek olmuştur. Spor öncelikli çalışma alanı olarak görülmemiştir. Nitekim spor konusunda ilk ciddi kararlar ancak 1926 kurultayında şekillenmeye başlamıştır. Hükümet programlarında da Türk Ocakları'nın bu alana yönlendirilmesi ile ilgili bir ize rastlayabilmiş değiliz. Buna karşın kapatıldığı 1931 yılında sayıları 267'ye ulaşmış olan Türk Ocakları şubelerinin önemli bir kısmının spor komiteleri oluşturduğunu, modern sporlar ile geleneksel sporları birlikte yürütme çabası içinde olduklarını görmekteyiz. Bunun dışında bulunduğu yerleşimde neredeyse tek örgütlü gençlik derneği olduğu için spor kulüplerinin kuruluşu, hiç olmazsa desteklenmesi ya da himaye edilmesi de Türk Ocağı eliyle gerçekleşmiştir.

Batı'da açılan Türk Ocağı şubelerinin spor faaliyetleri konusunda oldukça ileri gittiklerini, hatta rehber ve önder olduklarını söylememiz mümkün. Kurultay raporları, genel merkez raporları, Türk Yurdu dergisindeki haberler ile yerel ve ulusal basında Türk Ocakları'nın spor etkinlikleri ile ilgili çıkan ilan ve haberler kurumun ve şubelerinin özellikle 1924 sonrasında dikkat çekici gelişimini, kamuoyunun ilgisini ortaya koymaktadır. Popüler oyun futbol bu gelişimde başat rol oynamaktadır. Futbolun yanı sıra bölgelerin coğrafi durumuna göre atletizm, bisiklet, voleybol, tenis, boks, kayak, su sporları, avcılık, izcilik, dağcılık öne çıkan branşlar olmuştur. Kimi ocak şubelerinde oldukça pahalı olmasına karşın bilardo masaları göze çarpıyordu. At yarışları, deve güreşleri ve pehlivan güreşleri müsabakalar ise çoğu kez yoksul öğrenciler için gelir getirme amaçlı yapılmıştır. Her ocak şubesinin spor sahası olmasa da yerel yönetimlerin desteği ile başta futbol, atletizm, voleybol ve tenis sahalarına sahip olduklarını biliyoruz. Türk Ocakları'nın eski genel merkezi İstanbul ile cumhuriyet döneminde yeni genel merkezi Ankara'da Ocağın spor faaliyetlerinin zayıflığı ise gerçekten ilginç bir durumdur. İstanbul'daki gelişme kentteki güçlü ve köklü spor kulüpleri ile açıklanabilir lakin Ankara'daki sorunu açıklayabilecek bir mazeret görünmüyor. Türk Ocakları buldukları yerleşimlerde sportif etkinliklerin içinde olamasa bile kimi zaman ya bandosu, ya konukların ağırlanması, ya da sporcu misafirlere çay ziyafeti, yemek verilmesi gibi ağırlama ve karşılama törenlerinde mutlaka yer almış sporcu gençliği yalnız bırakmamış desteğini hissettirmiştir. Faaliyet gösterdiği 1923-1931 yıllarında Türk Ocakları hükümet, TİCİ, eğitim kurumları dışında cumhuriyetin ilk yıllarında sporun toplumun en ücra köşelerine ulaştırılmasında, desteklenmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

187 BCA, CHP, 490,01/66.250.1.1.

188 BCA, CHP, 490,01/66.250.1.13.

189 Tuncer, -Hacaloğlu- Memişoğlu, *a.g.e.*, C.1, s.389-400.

Kaynakça

Arşivler

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi

BCA, CHP, 490.01/2.7.7, s.1-3.

BCA, CHP, 490.01.65.247.2.39.

BCA, CHP, 490,01/66.250.1.1.

BCA, CHP, 490,01/66.250.1.13.

BCA, CHP, 490.01.69.262.2, Ek.68.

BCA, CHP, 490.01.73.275.1.

BCA, CHP, 490.01.74.279.1.73.

BCA, CHP, 490.01/80.298.2.

BCA, CHP, 490.01.623.46.1.136-138,

BCA, CHP, 490.01. 657. 254. 1.18.

Gazete ve Dergiler

Ahenk

AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Altın Yaprak

Amasya,

Anadolu

Asia Minor Studies

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

Atatürk Yolu Dergisi

Ayvalık

Cumhuriyet

Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi

Edirne Hudut Gazetesi

Edirne Postası

Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

Hâkimiyet-i Milliye

Hizmet

İstanbul Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi

Paşaili

Sada-yı Hak

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi

Spor Âlemi Mecmuası

Toplumsal Tarih

Turkish Studies - History

Türk Yurdu

Türk Sözü

Türkiye İdman Mecmuası

Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi,
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
Vakit

Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları

Kitap ve Makaleler

- Akcan, Erol (2015), İttihat ve Terakki Fırkası'nın Paramiliter Gençlik Kuruluşları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akça, Bayram (2012), "Cumhuriyet Döneminde Muğla Türk Ocağı Faaliyetleri", *Türk Yurdu*, C.31(63),S.282, s.215-218..
- Akın, Yiğit (2018), *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar, Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor*, 3. Baskı İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arıkan, Mustafa, Deniz Ahmet (2004), "Türk Ocakları'nın Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:15, s.401-432.
- Arslan, Zehra (2008), Trabzon Türk Ocağı (1925-1931), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Programı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon.
- Ateş, Sanem Yamak (2012), *Asker Evlatlar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim Paramiliter Gençlik Örgütleri*, İstanbul: İletişim Yay.
- Baş, Arda (2018), *Bolu Türk Ocağı*, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Başaran, Sinan (2017), "Cumhuriyet Döneminde Rize Türk Ocakları (1924-1931)", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, Sonbahar 2017, s.63-82.
- Bayraktutan, Yusuf (1999), *Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları*, İstanbul.
- Bilir, Ali (2007), *Geçmişten Günümüze Görele*, İstanbul: © Kitabevi.
- Bozaslan, Neslihan Bolat (2020), "Türk Ocakları'nın Kapatılması ve Mallarının Tasfiyesi Gaziantep Türk Ocağı Örneği", *Turkish Studies - History*, 15(2), s. 407-419.
- Bozkurt, Celil (2013), *100. Yılında Bursa Türk Ocağı (1913-2013)*, Ankara: Türk Ocağı Yayınları.
- Bozkurt, Celil (2015), "Bursa Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1913 - 1931)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 214 Şubat 2015, s.149-186.
- Bozkurt, Uğur (2016), İstanbul Türk Ocağı Kuruluşu ve Faaliyetleri 1912-1931. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Van.
- Candan, Nurullah, Bağırhan Tanju(2010), "Türk Ocaklarından Halkevlerine: Türkiye'de Sporun Erken Dönem Öyküsü", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3, s. 17-32.
- Çakmak, Serhat (2022), *Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması Sürecinde Giresun Türk Ocağı (1917-2021)*, İstanbul: Der Yayınları.
- Çetinkaya, İzel (2022), Cumhuriyet Döneminde İzmir'de Atlı Sporlar (1923-1963), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Çoban, Belkis Ayaz (2016), *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)*, Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.

- Dilek, Hızır(2014), “Mardin Türk Ocağının Eğitsel Faaliyetleri ve Tasfiye Sürecinde Yaşanan Sorunlar”, *Asia Minor Studies*, Cilt 2, Sayı 4, Temmuz 2014, s.67-89.
- Ertuğ, Ali Rıza (1977), *Türk Futbol Tarihi 1890-1923*, Ankara: Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü Yayını.
- Fişek, Kurthan (1985), *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Georgeon, François (2009), “Kemalist Dönemde Türk Ocakları (1923-1931)”, *Osmanlı Türk Modernleşmesi (1900-1930)*, (Çev.Ali Berktaş), 9. Baskı, İstanbul: YKY Yayını.
- Göçgün, Önder (2014), *Cumhuriyet Döneminde Denizli'nin Spor ve Kültür Tarihçesi*, Denizli: Denizli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Güneş, Günver (1990), İzmir Türk Ocağı Faaliyetleri (1923-1931), Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Güneş, Günver (2003), “Türk Ocaklarının Kuruluşunun Doksan Birinci Yıldönümünde Taşra Şubelerine Bir Örnek: Ödemiş Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)”, *Türk Yurdu*, Cilt:23, Sayı:192, Ağustos 2003, s.27-32.
- Güneş, Günver (2005), “Osmanlı İmparatorluğunda 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla İzmir’de Futbol”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı:142, Ekim 2005, s.68-77.
- Güneş, Günver (2011), “Türk Ocaklarının Manisa’da Kuruluşu ve Cumhuriyet’in İlk Yıllarındaki Faaliyetleri”, *Türk Yurdu*, C.31, S.290, Ekim 2011, s.235-247.
- Güneş, Günver (2012), Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın Türk Ocağı (1923-1931), *Türk Yurdu*, Cilt:32, Sayı:300, Ağustos 2012, s.57-68.
- Güneş, Günver (2012), *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Modern Sporların İzmir’e Girişi (1850-1922)*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.
- Güneş, Günver (2015), Kurtuluşun Sonra İzmir’in Yeniden Kuruluşunda İzmir Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)”, *Kurtuluş ve Kuruluş’un Sembol Kenti İzmir*, Yay. Haz: Murat Alper Parlak, Ankara: ATAM Yayını, s.379-405.
- Güneş, Günver, Akhan, Aylin (2019), “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ödemiş’te Spor Yaşamı”, *İzmir Spor Tarihi*, Edit: Günver Güneş, Bahri Okumuş, Ankara: Ütopya Yayınevi, s.414-429.
- Güneş, Günver (2020), “II. Meşrutiyet Döneminde Spor”, *Osmanlı Tarihi Araştırmaları II, II. Meşrutiyet*, Edit: Saime Selenga Gökgöz, Ahmet Oğuz, İstanbul: Kriter Yayınları, s. 243-297.
- İlgar Yusuf (2011), “Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi (1914-1931)”, *Türk Yurdu*, Sayı 282, Şubat 2011, s. 193-206.
- Kaçmaz, İbrahim (2000), Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Malatya.
- Karaer, İbrahim (1992), *Türk Ocakları ve Türk İnkılâbı*, Ankara: Türk Yurdu Yayını.
- Kılıç, Fahri (2016), *Altın Yaprak (Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Eğitime Taşradan Bir Bakış)*, Bolu: Siyasal Kitabevi.
- Kılıç, Hulusi (2009), “Çukurova’da Spor’un Altın Kozası”, *Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu*, Derleyenler: Yavuz Yıldırım, Mustafa Uçar, İstanbul: İletişim Yayınları, s.35-51.
- Korkmaz, Sevdâ, Biçer, Turgay (2018), “Erken Cumhuriyet Döneminde “Türk Ocakları ve Spor”, İstanbul Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi, C.8, S.2, s.77-87.

- Kuruloğlu, Fehim (2014), *Altay Spor Kulübü Tarihi*, İzmir: Ecem Basın Yay.
- Küçüküçürlü, Murat (2011), "Bayburt Türk Ocağı ve Faaliyetleri", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:1, 1 Ocak 2011, s.43-55.
- Namal, Yücel (2014), *Zonguldak Türk Ocakları (1923-1931)*, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Oral, M. Ali (1954), *Türkiye Futbol Tarihi, 1913-1922*, Cilt:1, Fasikül:2, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Önder, Meltem (2019), "1929-1933 yıllarında İzmir Basınında Turgutlu", *20 Yüzyılda Turgutlu*, Edit: Nurettin Gülmez, Nejdet Bilgi, 2. Baskı, Turgutlu: Turgutlu Belediyesi Kültür Yayını, s.299-330.
- Özbaran, Salih (2013), *Küllerinden Doğan "Kasaba" Turgutlu*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Özçakır, Gürdal (2008), *Karadeniz Ereğli Futbol Tarihi 1923-1950*, İstanbul: Yeşil Elma Yayıncılık.
- Özdemir, Nuray(2013), "Türkiye Cumhuriyeti'nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 51, Bahar 2013, s. 717- 744.
- Özgün, Zafer (2019), Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde (1923-1950) Bolu'da Yapılan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bolu.
- Özınan, Barış (2019), "Haber Gazetesine Göre Samsun'da Spor (1924-1925)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt:18, Sayı:35, s.109-123.
- Özmaden, Harun(1999), Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (1922-1936)Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul.
- Öztürk, Gülin (2016), "Aksaray Türk Ocağı ve İlk Faaliyetleri (1924-1931)", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt:5, Sayı:15, Kış 2016, s.347-362.
- Öztürkatalay, Latif (1995), *Mardin ve Mardinliler*, İstanbul: Seçil Ofset.
- Pınar, Mehmet (2015), "Adana Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 41, Aralık 2015, s.537-552.
- Sanus, Murat, Özçelik, Ali (2019), "Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Tire'de Futbol", *İzmir Spor Tarihi*, Edit: Günver Güneş, Bahri Okumuş, Ankara: Ütopya Yayınevi, s.364-379.
- Sarınay, Yusuf (1994), *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)* İstanbul: Ötügen Yayınevi.
- Sekban, Şeyda (2021), Türkiye Cumhuriyetinin İlk Yıllarında İzmir'de Spor Yaşamı (1923-1938), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Aydın.
- Sevin, Veli (2016), *Ödemiş'te Futbol*, İzmir: Efe Ofset.
- Solak, Mehmet, Tarhan, Murat, Kılıç, Fahri (2016), " Bolu Türk Ocağı'ndan Kesitler", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, Cilt:16, Yıl:16, Sayı: 3, 16, s.211-230.
- Soncu, Ayşegül (2012), Kimliklerin İnşasında Kurumsal Dergilerin Rolü: Türk Yurdu ve Ülkü, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara.

- Spor'da 50 Yıl (1923-1973) (1974)*, Urfa: Urfa Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı.
- Şahingöz, Mehmet Ünal, Tekin (2019), "Türk Ocaklarının Spor'a Bakışı ve Faaliyetleri", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları III*, Edit: Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Bişkek:Kırgızistan Manas Üniversitesi Yayını No: 307, s.541-550.
- Taşdemir Serap (2004), "Sivas Türk Ocağı ve Dergisi: Birlik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:20, Sayı:58, s.245-260.
- Taşdemir, Serap (2010), Ayvalık Türk Ocağı ve Etkinlikleri, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:28, s.241-262.
- Taşdemir, Serap (2019), Ayvalık'ta Spor Hayatı (1924-1950 Yılları Arası), *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 15, Sayı 29, Bahar 2019, s.443-471.
- Tuna, Ezgi (2015), "Batı Anadolu Türk Ocakları", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Aydın.
- Tuncer, Hüseyin, Hacaloğlu, Yücel, Memişoğlu Ragıp(1998), *Türk Ocakları Tarihi Açıklamalı Kronoloji 1912-1997*, I. Cilt, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Türk Ocakları 1928 Senesi Kurultayı Zabıtları, (1930)*, Ankara: Türk Ocakları Merkez Matbaası.
- Türk Ocakları 1930 Senesi Kurultayına Arzedilen, Merkez, Murakabe, İlim ve Sanat Heyeti Raporları, (1931)*, Ankara: Türk Ocakları Merkez Matbaası.
- Türk Ocağı Esas Nizamı,(1334)*, , İstanbul: Orhaniye Matbaası
- Türk Ocakları Mesai Programı, (1926)*, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.
- Türk Ocağı Muhasebe Programı, (1330)*, İstanbul.
- Türkyılmaz, Zeynep (2011), Cumhuriyet Döneminde Tire 1923-1938, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Üstel, Füsun (1997), İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Yıldız, Osman (2006), "Kızılırmak Gazetesi ve Türk Ocakları (1925-28)", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: XIX/Bahar 2006, s.523-550.
- Yılmaz, Mehmet Serhat, Ersoy, Erdoğan (2012), *Kastamonu Türk Ocakları (1923-1931)*, Türk Ocaklarının 100. Yılı, Kastamonu: Töre Basımevi.
- Yurtoğlu, Nadir (2020), "Atatürk Döneminde Türkiye'de Spor Politikası (1922-1938)", *Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar*, Edit: İbrahim Yaşar Gök, Faruk Dayı, Ankara: Nobel Yayıncılık, s.1-45.
- Yüce, Mehmet (2015), İdmançı Ruhlar, Futbol Tarihimizin Klasik Devreleri 1923-1951, I. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yüce, Mehmet (2014), *Osmanlı Melekleri, Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri*, Cilt:1, I. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.